

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИК ПАРТИЯСЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЫ БОЛГАШ НЫЗЫЛ ХООРАЯ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ НЫЗЫЛ ХООРАЯ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

№ 26 (4511). 1960 ч. февраль 2, вторник. | Эртээ 20 көп.

МАЛ АЖЫЛЫНДА КИЖИЛЕР ДУГАЙЫНДА САГЫШ САЛЫР

Тандыда «Ызыл партизан» советтук Кара-Чыраа девискээрине чурттап турар бөлүк малчыларынын төүндө культура базасын өрткөн чылдын күзүндө кыштагылашкын агаалыкка бериле айткан. Малчыларнын чыгып хуралдар кылырына, лекция, беседалар динчыларына, хостук шактарына солуун, сеткүүлөр номчуруунга, кино, концерттер көрүү, массалык жеңелер эртиреринге бүтүлүс таарымчалык байдалар мында тургузтуган. Культура базасын тускай план, расписание бузууга ажылдап турар. Неделанын кайы хүнеринде алаа чүү болурун малчын бүрүз билдир.

Совхозтук дирекция чери болгаш партия аге организационно о акультура базасынче хүн бүртүнч кишигеин салып, олче шыраак агитаторларын, лекторларын, инспекторларын чорудуп, политмассалык таандык ажалдарын үргүчү чорудуп келген. Хой одарынын харын удуу аштап, дабийлашсаан, немедө кемелеринге чон организацион, өске-да зооветеринарыг кемелерини мыда сагып турар.

Райондук тускай дерингил автомашинада «жүзү чорур садым-даа, райондук көжөр кинозу-даа, совхозта эмнеге ажалдагыларга-даа баалаг доктаамал көп турар. Культура базасынын чанында чунар балык база бар. Хойжулар уруг хүн сабында-ла чунар балыкчан ап туралар.

ССРЭ-нин Дээди Советинин IV сессиясында шийтириле таанышкан хуралында хойжулар:

«Коммунист партиянын болгаш Совет чазактын хүн бүрдүгү уруг садым салымшыгымызга харын болдурун, чүге өки ажалдаар бис. Малдын чаш төлүн меңди алыры биле калды дүк кыргылдызын дыка беддер дугайында алган социализмдин хүлээлениги күсүсүн шыдаар-даа бис, ол дөргө бистин Төрүм чуртувустун күчү-шыдалы узам башкаларны бистин салымшыгымыз о — деп чангыс үн биле меделдирер.

Ол девискээрде хар уруг дүшкөн, хой бөдү олтылары берге, мычалла-даа кадарчыларынын малдап турар хой дыка хүр. Олүм-чидим, аарыгардык-даа чок, малдын чаш төү баа жеңди алдымып турар.

Бо дөргө мал ажылында кижилер дугайында сагыш човангыр чоруткун тодаргай херечизи-дир. Материалдык болгаш культуруг негелдери бүрүн хандырганган бистин малчыларынымын калды-даа бергерлерге торулбас байлак арга-межегалдынын тодаргай фактымын чүгө үстүндө чичке чугаалап турар.

Областын өске-да районнарында бо чичкегил ага фактылары чугаалап болур. Мычалла-даа ол көчүгү өвөш, харын-даа хой нуруунда мал ажылында кижилерге коюмса сагыш салып, олардын материалдык болгаш культуруг негелдери багай хандырып турарынын фактыла-

газынын бирги оралакчысы А. П. Микоянны Кубага чөдө бөзүн Кубанын чазак чаалаан.

А. И. Микоян ол чалаганы хүлөөп алган.

(СЭТА).

А. И. Микоянның Кубаже чорур деп турарына холбаштыр

Бүгү хемчеглери боттандырып чорударын СЭКП ТК-ның «Амгы үенин байдалына партия пропагандалынын соругтарынын дугайында» доктаамал партия организациаларына хүлээдиш турар.

Пленумунун шийтпирлерин мээң харыым

Мен, колхозтук хожон элзэн үр чылдарда кадарып келдим. Бо үенин ишинде малдын чаш төлүн бүрүн камгалап ап келген болзумда-даа бир хойдан 800—900 грамм дүктү кыргып алып ужурга таварып турдум. Эрткен чылдан эгелен хойларнын уксазын экижипкенинде дүк кыргылдызы база өскөн. Амгы үедө менде хойларнын нити денгилдизи ортумактан ору күштүг.

СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунун болгаш ССРЭ-нин Дээди Советинин IV сессиясында материалдарын танышкан, ону уруг өөрүшкү-биле деткип, күш-ажылыч чедикшикер-биле харылап деп шийтирилген мен. Бичангам 1960 чылда 100 төрүүр хойлаан-на 130 хураганын болгаш бир хойдан 2 килограммдан өзөш өзес дүктү кыргып албышаан, четчир санын сизини кыштага белеткеп алып мен.

Х. ДЕЛГЕР-ООЛ,
Бай-Тайга районунун Сталин аттыг колхозтук хойжузу.

Чеди чылдың ийги чылында чаа-чаа чедишикнирнерни чедип алыылыңар

Каа-Хем районунун көдээ ажыл-агыйының ажыл-шичилеринин 1960 чылда социалистиг хүлээлгелери

СЭКП-нин XXI съездинин айтканы, коммунист тургузушунун кайгамчык уруг программасын амыдыралга боттандырышаан, совет улус 1959 чылда — чеди чылдың ийги чылында — чаа-чаа, көстүп көрбөөн чедишикнирнерни чедип алганын. Олар болса, ажылчыларынын, колхозчуларынын, интеллигенциянын мадыралыг күш-ажылынын, бистин партиямыздың шын политикамын болгаш уруг организациа чакыны амыдыралга хажык чок чорутканынын түнели болур.

Каа-Хем районунун эр, хөрөжөн колхозчуларын, көдээ ажыл-агыйнын тускай эртемнирлерин 1959 чылда көдээ ажыл-агый бұдүрүсине чамдык чедишикнирнерни чедип алганын. Төрөн чуртка 1.501 муң пул, азы доктааткан планга бодарга 3,2 катеп хой тарааны саткан. Районуну колхозтары мал ажылынын колхоз продукттарынын күрүнеге садар талазы-биле боттарынн хүлээлгелерин ажып күстөкөн. 1230 тонна, азы 1958 чылга бодарга 474 тонна хой экти, 1.217 тонна, азы 1958 чылга бодарга 300 тонна хой сүттү, 677 центнер, азы 1958 чылга бодарга 155 центнер хой дүктү күрүнеге саткан.

Мал ажылынын продукттарынын бұдүрери болгаш он белеткедери өскөн-биле чөргөштерининтинин малынын баш саны база көвүдөн. Колхозтарда мыйыстык бод мал 1958 чылга бодарга 16,6 хуу, өң шипинде инектер — 18,5 хуу, хойлар — 15,4 хуу, хаванын — 49,6 хуу хой аларган. Колхозтарда күш база хой аларган.

СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунун төөгүлүг шийтпирлерин-биле сорук кирип база Разань областын малчыларынын, чурттуң мурнакчы колхозтарынын болгаш совхозтарынын дүжүлүгүн ажылапшаан, мал ажылынын продукттарынын бұдүрерин көвүдери дээш өгүтү улустан социалистиг чарыкына кирип тур бис. Боттарымын аргалавымыз болгаш куларчыларымыз саяап көргөш, 1960 чылда даразында социализмдин хүлээлгелерин боттарымызга ап тур бис.

Чеди чылдың ийги чылында 1.930 тонна, азы 1959 чылга бодарга 574 тонна хой экти бұдүр бис. 1600 тонна экти күрүнеге садар бис, ол болза бұдүн чартын чыл планы болур.

Эрткен чылга бодарга ийи катеп хой экти садарын шийтирилген, мурнакчы «Тилелге» колхозтук кежикувнери кайгамчыкты агаалашканын илереткенер. Ол агаалашканын текшилан, Ленин аттыг колхоз эң асат талазы-биле бо чылым доктаатканын ийи чыл планын күсүсүрүн база шийтирилген.

Бо белик хүлээлгелерин чедишикнир күсүсүр со-рула-биле бүтү колхозтарга 2.500 баш мыйыстык бод малдын орадырадышыны болгаш семирткенин өй-шаанда база эки организациан турар, ол сорула-биле 18 бөлүк коданарын тургузар. 10.000 хойларын болгаш өшкүлери, 3.500 хаванынын болгаш 50.000 куштарын семиртп азыраар бис.

Нитинин малынын баш санынч улам мыйгы өвүдүгү чедип алыр өңс: мыйыстык бод мал талазы-биле — 8,5 хуу, өң шипинде инектер талазы-биле — 22,5 хуу, хойлар талазы-биле — 18,5 хуу. 100 төрүүр мал бүрүзүндө 85 баазаарын, 100 хураганын, 71 кулунын, төрүүр бир кол хавандан — 15 хаван оодарын камгалап алып болгаш өстүр бис. Ол со-рула-биле 14.000 төрүүр хойларынын, 1000 инектерин тарып боозадыланын чорудар бис. Ленин аттыг колхозтук хойжузу Монгун Биче-өөл Социалистиг Күш-ажылдын Маддыр Оржак Лопсанчалтыг мурнакчы дүжүлүгүн ажылапшаан, хойларынын хой оодашканын непередиринин аргазы-биле 100 төрүүр хойдан 170 хураганынын алырын хүлээген. Ол-ла колхозтук хойжузу С. Артына 100 төрүүр хойдан 150 хураган дээш демисежирин шийтирилген. Районуну колхозтары 1960 чылда куштарынын баш санын 73 муң баш чедирер болгаш 65 тонна күш ээдин күрүнеге садар.

Эрткен чыл-биле деңизерге сүт бұдүрерин 38,2 хуу күвүдериин чедип алып бис, а инек бүрүзүндө 1.500 кг сүттү саап алып бис. 1.510 тонна, азы доктаатканын пландан 48 хуу хой сүттү күрүнеге садар бис.

Ленин аттыг колхоз сүт инек бүрүзүндө онааштыр 1.800 кг, азы 1959 чылга бодарга 300 кг хой сүттү саап алып хүлээленин ап турар. Ол колхозтук дөргө саямчыс У. Яковлева инектерин баглавын ажаар үедө бодунуң өлүгүндө 60 инек бүрүзүндө 2000 кг сүт саап алырын шийтирилген. «Коммунистиче орук» колхозтук саямчысы Е. Копанева ол хире сүт саалды-лын чедип алырын база шийтирилген. Ленин аттыг колхозтук кежикувнери чыл планында 1,6 катеп хой, а «Тилелге» колхоз 1959 чылга бодарга ийи катеп хой сүттү күрүнеге садар.

Районга нитини-биле хой бүрүзүндө дүк кыргылдызын 2 килограммын алырын хандыраар, өң нити чылдазын 76 тонна чедир бис. Ол үнелиг чиг-этти 750 центнерин, азы 1959 чылга бодарга 70 центнер хойну күрүнеге садар бис.

«Коммунистиче орук» колхоз тарылта шөлүн 5.250 гектар чедирер болгаш гектар бүрүзүндө 18 центнер дүктү алып хүлээлени алган.

Ховуларынын түш-дүжүктүрүн беддер сорула-биле 25.000 тонна өдөктү ховуларже үндүрүп төгөр бис. Чымын тарылтанын чүгө сортуг үндүрүн-биле 6—8 акыл хүнеринде чорудар бис. Тараа культура-ларынын алгылап ажаар арганын калыба-биле ажыла-лашкан, тараа ажаап алышынын 10—12 акыл хүнеринде доозар бис. 1961 чылдың тарылгазынга херектер тараа культураларынын болгаш картофельдин үрөшин уруушкуну октябрь 10-дан орай эвесте чорудар бис. Магадылап болгаш мал чөми фондуларынын уруушкунуң база хажыкчыларынын күш-хүнеринге дө-лү үнелиг тараа беришикнин хандыраар бис.

Колхозтарда тудук херекелдерин хандыраар-биле 1960 чылдын апрель 1-ге чедир 15.100 кубометр тудук ийжилик белеткелер болгаш тудук шөдөринче сөөрт бис. Колхозтарынн шорамаларына 5.000 кубометр дилиг материалын дидирер бис.

Колхозчулар чурттаган 88 чурттага байжанынын декабрь 5-ке чедир тулар бис. Мал ажылынын херекелдерин хандыраар-биле 8.780 мал кирер 21 кажа-ларынын, өң шипинде 520 баш кирер 4 инек кажазын болгаш 1.400 баш кирер 4 хаван кажазын тулар бис. Мыйыстык бод малды баглавын азырап ажаарына таарыштыр инек кажазынын эде дерип кылырын хары уга чорудар бис.

СЭКП-нин Тыва обкомунун V пленумунун доктаалы күсүсүр сорула-биле бо чылым 2 уругтар асылын, 5 ыскаланы, 1 клубту, 2 хаб бижыгар чөрин, 1 медпункту, 5 чунар бажынын, 3 столовалын ту-дуп алып бис. «Тилелге», Ленин аттыг, «Октябрь 14 чылы», «Октябрь 30 чылы» болгаш «Бурунгар» колхозтарынын малчылары ажылаары-биле ирак олардын культураазаларын тулар, оларын библиотечкажыга-штар, эржекч чугула дериелер болгаш радиоприемник-тер-биле хандыраар бис.

Колхозтарынын күжү-биле автомобильдин аргыжыла оруктары болгаш көвүрүггүлери септеп алып бис.

Каа-Хем районунун көдээ ажыл-агыйынын ажыл-шичилери бистер, массалык социалистиг чарыкты кал-бертирмиче үндөшкөн алган хүлээлгелерини кол-жа, бригада, ферма бүртүгү, көдөңүн ажыл-шич бү-рүдү күсүсүр болгаш бистин чуртка коммунизм тур-гузур дээш бүтү улустан демисежирини нити хөрөжөгө бодурустун салымшыгымыз кирер бис.

ХҮЛЭЭЛГЕЛЕРИНИ КОЛХОЗЧУЛАРЫНЫ, СТА АЖЫЛ-ЧИНАРЫНЫНЫҢ БОЛГАШ КӨДЭЭ АЖЫЛ-АГЫЙНЫҢ ТУСКАЙ ЭРТЕМИНГИЛЕРИНИНИ НИТИ ХУРАЛДАРЫН-ГА ЧУГААЛАШКАН БОЛГАШ ХҮЛЭЭП АЛГАН.

«Совет Тыва» колхоз хой бүрүзүндө 2,7 кг дүк кыргылдызын алып дээш демисежир болгаш ону 17 тоннамын, азы өрткөн чылдыңында бодарга 5 тонна хой-лү садар. Районун дөргө хой ажылапшымын «Тилелге» колхозтук хойжузу Салчак Уидушпан хайнак ирт бүрүзүндө 3,5 кг дүктү кыргып алырын хүлээген.

Эт, сүт болгаш дүк бұдүрерин база оларын белеткедери көвүдери талазы-биле бистин алган хүлээл-гелерини практилага боттандыраар мал чөмиринин баазанын шийтирили-биле быжылаарын, малды мал кажаалары-биле хандыраарын болгаш зооветеринарыг хандырылганы экижидерин негеп турар.

Бо херекке шийтирилгү ужур-дузалыг чүгө ботза кукуруза болур. Оң тарылгазын бо чылым 1.600 гектар чедир калбартып бис. Кукурузаны өстүрер талазы-биле мөксөнчазаттыглан зооленарны организациа бис. Кукурузанын тарып олуртулгазын дөргөчин-уя-ланча арга-биле чорудар болгаш бир гектардан 300 центнер мыган массанын дүжүдүн алып дээш демисе-жир бис.

Районуну колхозтары доктаатканын хуугада 17.500 тонна сизини белеткелер, 26.000 тонна сילו-ту, өң шипинде 25.000 тонна кукуруза сילוэун салыр.

Мал ажылынын фермаларында хой күш үнер ажыл-дарынын механикасташканын колхоз бүрүзүнге чорудар бис. 1960—1961 чылдарда бүтү мыйыстык бод малды баглавын азырап ажаалак, а хаванын — ставок чок ажаар аргаже шийчидер бис. Бо чылым бүтү колхозтар баазаларын чакыштырып эмирин дү-руктурар аргаже шийчидер. Түр үедө ажылдар чайгы чер амдарыгымын аргыжыч шийчиге районга бир-ле дугаар боттанган турар. Оларын 740 гектар шө-дүгө мал чөми чангыс чылдың сизинерин тарыра бис.

Бис бодурустун мурнувуска: тарылга шөлдерин 36.700 га чедир, азы эрткен чылга бодарга 4.900 гектар хой мылдыр калбартыр, оларын шипинде эш-чөмин кол культуразы — кызыл-тас тарылгазынга 21.600 ганы ээлээр, бир гектардан тараа культура-ларынын дүжүдүн 15 центнерин, картофельдин — 120 центнерин, ногааларынын — 110 центнерин алып то-даргай соруларын салып турар бис.

«Коммунистиче орук» колхоз тарылта шөлүн 5.250 гектар чедирер болгаш гектар бүрүзүндө 18 центнер дүктү алып хүлээлени алган.

Ховуларынын түш-дүжүктүрүн беддер сорула-биле 25.000 тонна өдөктү ховуларже үндүрүп төгөр бис. Чымын тарылтанын чүгө сортуг үндүрүн-биле 6—8 акыл хүнеринде чорудар бис. Тараа культура-ларынын алгылап ажаар арганын калыба-биле ажыла-лашкан, тараа ажаап алышынын 10—12 акыл хүнеринде доозар бис. 1961 чылдың тарылгазынга херектер тараа культураларынын болгаш картофельдин үрөшин уруушкуну октябрь 10-дан орай эвесте чорудар бис. Магадылап болгаш мал чөми фондуларынын уруушкунуң база хажыкчыларынын күш-хүнеринге дө-лү үнелиг тараа беришикнин хандыраар бис.

Колхозтарда тудук херекелдерин хандыраар-биле 1960 чылдын апрель 1-ге чедир 15.100 кубометр тудук ийжилик белеткелер болгаш тудук шөдөринче сөөрт бис. Колхозтарынн шорамаларына 5.000 кубометр дилиг материалын дидирер бис.

Колхозчулар чурттаган 88 чурттага байжанынын декабрь 5-ке чедир тулар бис. Мал ажылынын херекелдерин хандыраар-биле 8.780 мал кирер 21 кажа-ларынын, өң шипинде 520 баш кирер 4 инек кажазын болгаш 1.400 баш кирер 4 хаван кажазын тулар бис. Мыйыстык бод малды баглавын азырап ажаарына таарыштыр инек кажазынын эде дерип кылырын хары уга чорудар бис.

СЭКП-нин Тыва обкомунун V пленумунун доктаалы күсүсүр сорула-биле бо чылым 2 уругтар асылын, 5 ыскаланы, 1 клубту, 2 хаб бижыгар чөрин, 1 медпункту, 5 чунар бажынын, 3 столовалын ту-дуп алып бис. «Тилелге», Ленин аттыг, «Октябрь 14 чылы», «Октябрь 30 чылы» болгаш «Бурунгар» колхозтарынын малчылары ажылаары-биле ирак олардын культураазаларын тулар, оларын библиотечкажыга-штар, эржекч чугула дериелер болгаш радиоприемник-тер-биле хандыраар бис.

Колхозтарынын күжү-биле автомобильдин аргыжыла оруктары болгаш көвүрүггүлери септеп алып бис.

Каа-Хем районунун көдээ ажыл-агыйынын ажыл-шичилери бистер, массалык социалистиг чарыкты кал-бертирмиче үндөшкөн алган хүлээлгелерини кол-жа, бригада, ферма бүртүгү, көдөңүн ажыл-шич бү-рүдү күсүсүр болгаш бистин чуртка коммунизм тур-гузур дээш бүтү улустан демисежирини нити хөрөжөгө бодурустун салымшыгымыз кирер бис.

ХҮЛЭЭЛГЕЛЕРИНИ КОЛХОЗЧУЛАРЫНЫ, СТА АЖЫЛ-ЧИНАРЫНЫНЫҢ БОЛГАШ КӨДЭЭ АЖЫЛ-АГЫЙНЫҢ ТУСКАЙ ЭРТЕМИНГИЛЕРИНИНИ НИТИ ХУРАЛДАРЫН-ГА ЧУГААЛАШКАН БОЛГАШ ХҮЛЭЭП АЛГАН.

В. И. Лениннің төрүттүнгениден бээр 90 чыл болганынга

УЛУГ ЛЕНИННИҢ ДУГАЙЫН МЫНДА БҮГҮ НИЖИЛЕР ЧУГААЛАП ТУРАР

Киев. (СЭТА). Ленин... Совет кижж бүрүзүндү күрүнеге бо улуг үнелиг ач кайгамчыктык-ла өөрүшкүнү бодураар! Илчк кан-чаар чагаанын, ыңчаар амыды-лар, чурттаар дээш, улуг баш-тыкчының дугайын хойчу-ле бил-ди алдыкп чорур кижилер дыка хөй!

Коммунист партиянын үндө-вилекчилигин болгаш делегелеге баштайгы социалистиг күрүне-нин тургузукчулугу төрүтүнгө-н хунуңду бээр 90 чыл болган-нына белеткелеринин эгелзэн хүнеринде В. И. Лениннин төп музейинин Киевте салбырына аскүрсантарынын саны көвү-дө берилген. Оң залларында беш муң ажык чүдүлдер делгээр.

Алардыг хүнег уткуштур му-зейге чаа-чаа материалдар не-мешкен. Оларын дыка хөй Лениннин Украина-биле харыл-саазын, Совет эрге-чагырганы тургузарынын болгаш быжылаары-нын талазы-биле украин улус-

ка оң канчаар-да аажок улуг дузалымчызынын дугайын ай-тып турар.

Оларын бирөөн болза, 1918 чылдың октябрь 23-те үнгөн «Правда» солу. Бүгү-Россиянын Төп Күүскечки комитетинин, Москва Советинин, фабрика-завод комитеттеринин болгаш профес-сионал өвилелдеринин каттышкан хуралына В. И. Лениндин кыл-ган иделеткенин допчулалын ми-нда парлаан. Орта ыччан УР(б)-дин Москвага болуп эрткен II съездинин дозу составы база олуршкан. В. И. Ленин илетке-ленин мичан Украинаның боль-шевиктерин соңуургадып турган дыка хөй айтырларынын тайыл-бырлашсаан, серемчегелди бе-лдеринче оларын кыйгырган болгаш украин улустун национал хосталгазынын дайынынын, даштыкы империалистеринин тө-лөдериин — украин буржуазияны

УЗБЕК ССР Ташкент областын Чиназ районунун Киров аттыг колхозунун суралгы механик-човачымын Турсуной Ахунуван ады чуртта калбаа-биле билдингир апарган. 1955 чылда механизация школарын доозаар, хөвөр арылдар машинанын штурвалынын артына узбек хөрөжөөнерини аразында ол бир-ле дугайында олурган.

Турсуной Ахунова 1959 чылда кайгамчыктыг чедишикнирнерни чедип алган. Ажык колхозтук «ХВС-12» деп машинага ажаллавы-шаан, 210 тонна чиг хөвөни ажаар алган. Мурнуда 100 кижиниң хол-биле ажаап ап турганы хаар хемчээлдиг хөвөни ол чаксаан берип турган.

ССРЭ-нин Дээди Советинин Президиумунун Чарлы-биле Турсуной Ахуновага Социалистиг Күш-ажылдын Маддыры атты ты-выскан.

Чурукта: Социалистиг Күш-ажылдын Маддыры Турсуной Ахунова бодурун уруу Мухаббат-биле.

Фото К. Раимкутту. СЭТА-ның фотокроникасы.

К. Е. Ворошиловтун, Ф. Р. Козловтун, Е. А. Фурцеванын Индияда чоруп турары

МАДРАС. (СЭТА). Январь 30-де К. Е. Ворошилов, Ф. Р. Козлов, Е. А. Фурцева болгаш оларын үдөп чорур кижилер Майсорунд наймысыламы — Бангалор-биле танышарын доосканнар. Мадрасче ужуп үнеринин мурнунда олар күрүнениң база бир чаа бұдүрүгө черинге — Бангалорунуң телефон херекселери кылар заводуга чорган. Аалчылар өң чөптерин кезип, бұдүрүгө чорудагалары-биле танышкан болгаш ажалчылар-биле аял-найралчы бе-седалашканнар.

Заводт көргөнінч соода дирек-тор Дж. Прасад совет аалчыларга ол заводтук кол продукциямы — телефон аппаратарын белекке ты-выскан.

МАДРАС. (СЭТА). Январь 30-те ССРЭ-нин Дээди Советинин президиумунун даргазы К. Е. Ворошилов ССРЭ-нин Министрал Чөвүленинин Даргазынын Бирги оралакчысы Ф. Р. Козлов болгаш оларын үдөп чорур кижилер Бенгаль мугулдурунда өңө үлөү үлөттүр болгаш культура төү — Мадраска чораннар. Мадрас штаттыг губернатору Е. С. Мехди, штаттыг кол министри Надар, Мадрастын чазактын министрлери, хой-нининин төлөөлөкчилери, консул корпузунуң баштындары, журналисттер совет болгаш индий туткар-биле шийетинген аэродромга көп, хүн-дүгү аалчыларын уткуп алганын.

Аэродромдан хундугу аалчылар оларга тускайлаан чө — губернатор-нуң ордуу — Раджбалаванче чоруп-кан. Оларын эрткен 6 километре орукту дургаар хаалгалар кылгы-лаан, оларда: «Совет аалчылар дел-герезин!» «Угүдүлү-биле молдара!» деп доозуларын бижигиле-кан. Хорайын он-он муң чурт-такчылары аалчылары байырамы-биле уткуп турганын. Дыка хөй кижилерини холдарында чечектер, совет болгаш индий туткар. «Орус-

тар болгаш индийлер акы-душма-дышкылар!» «Индий-совет найрал делгерезин!» дөн үнөр үзүк чока динчалып турган.

Бенгаль мугулдурунун эринде «Тилак Глаз» дээр канчаар-даа аажок делем шөгө Мадрастын 250 муң чурттакчылар чыгып келгенер. Чымылганар шөгө сымнышай турган. Ол болза хундугу совет аалчыларнын алдары дээш митинг-дир. Ону штаттыг кол министри Камарадж Надар айткан. Ол штат-тың 30 миллион чоңуң мурнуна Надар совет аалчыларга байр чедирген. Мадрас хоорайынн эери Абдул Кадер Совет Эвилелинин улу-старына өң дөргө кээдериин боду-нуң чугаазына илереткен.

Даразында К. Е. Ворошилов чү-ве чугаалаан.

Ол, бодуңуң чугаазына Совет Эвилели биле Индиянын аразында найралдык дугайын үнелеп айт-кан. Совет Эвилелинин улустарын-дан акы-душмалыкны байыры да-чыткан.

К. Е. Ворошилов бодуңун чугаа-зын доозарга Совет Эвилелинин болгаш Индиянын улустарынын акы-душмалыкны найралынын алдары дээш йөрөд салган. Совет Эвилели-нин болгаш Индия Республиканың күрүне гимнилер чангылап үн-ген. «Тайбынны төлөөлери делгерезин!», «Индийлер биле орустар — акы-душмалыклар!» деп үнөр чангылап турган.

МАДРАС. (СЭТА). Январь 31-де К. Е. Ворошилов, Ф. Р. Козлов олар Мадрас-биле танышарын үргүчү-лаш болгаш Мадрастын чоңуга Гинди деп хоорайыгында 70 хире күрүне болгаш хуу бұдүрүгелерин каттыж турары төлө чораннар. Оң-биле танышканынч соода К. Е. Ворошилов ажылчыларга, техниктерге болгаш ижеберлерге уаг чедишикнирнег болурун күзө-өн.

МАДРАС. (СЭТА). Январь 31-де Екатерина Алексеевна Фурцева Аалдыр суруңуң хөрөжөөнеринин массалык митингизинге чүве чугаа-лаш, Индияны бүтү хөрөжөөне-ринге Совет чазактын төлөөлөрини байырын чедирген. Е. А. Фурцева Совет Эвилелинин улустарынын амыдыралынын дугайын чугаалаан.

Бистер силерини чуртуңуга кел-геш үр болбадымыс, мычалла-даа хамаарышпас болганынч соода дыка хөй эскерилер болганын көрдүвүс деп ол чугаалаан. Е. А. Фурцева тайбынч хөвөр камга-лаарына совет хөрөжөөнериниң, совет улустун быжыг шийтирлини айткан, индий хөрөжөөнериниң тайбыч дээш демиселге идекейгил кириш турарын демдеткен.

Е. А. Фурцеваның чугаазын адыш чаксаакшыларын үргүчү үе ки-рип турган.

МАДРАС. (СЭТА). Январь 31-де Мадрас штаттыг губернатору Б. С. Мехди К. Е. Ворошиловтун, Ф. Р. Козловтун болгаш Е. А. Фурцеванын алдары дээш дүштеки шайлаа тургускан. Шайлаа чуректин ха-нымында найралдык байдалга эр-кен. Губернатор Б. С. Мехди биле К. Е. Ворошилов олар чугаалар со-лушканнар.

СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунун шийтпирлерин амыдыралга боттандырар

Бар курлавырларны долу ажыглаар

СЭКП Чаа-Хөл райкомунун чоокта чаа болган пленумунга СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунун түнөөдөр болгаш районунун партия организацианын соругаларынын дугайында айтырыгын чугаалашкан.

Көдө ажыл-агыйны улам ийди хөгжүдүрүгө чер ажылын бүгү кемчелер-биле экижидер, тараа культураалары бүдүрерин көндүдөр, иштинин малын өстүрүшкөн, оюл продуктулуун бедидер, колхозтары болгаш совхозтары кадрлар-биле быжылгаш, көдө ажыл-агый амыраларын улам ийди механизациялаш болгаш колхозчуларнын материалдуу турдуу денешин бедидер дугайында айтырыгларын СЭКП ТК-ның декабрь Пленуму чугулап айткан.

СЭКП райкомунун пленумунга илеткеч болгаш санаа берген аштер районунун көдө ажыл-агыйнын ажыл-ишчилери Топ Комитеттин декабрь Пленумунун материалдарын калба-биле танышты турган, чеди чылдың ийги чылыннын планын хуусаа бетинде күүседири дөш бедиткен хүлээлгелерин ап, социалисттик чарыштын түгүн улам бедидер көдүрүп турарын чугаалааннар. Пленумунун материалдарын районга 26 кезек черге ажычы чоннарын иштини хууралдарына таныштырган, анаа 375 кижилер боттарыннын санааларын берген.

Пленумунун шийтпирин боттандырырынга район иштинде бар арбаларын болгаш курлавырларын ам-даа чедир ажыглавайн турарыннын фактылары санаалардан илерезен. Районунун колхозтары чеди чыл планынын баштайгы чылында мал өстүреринин планын бедидер күүсеткен. Партия райкомунун болгаш райкүүсөмуну талазында мал ажылына удуртулганы кошкаткан. Мал өстүреринин планын күүседириге «Найырал» колхоз дыка хожудан турар.

Малдын хораар чоруну районга үргүтүдүшкөн. 1959 чылда районунун колхозтарына 4723 баш мал

хораан. Чүгле сөөлгү декабрь айнын иштинде безин 357 баш мал өлгөн, оюл хойу азы 260 баш мал «Найырал» колхозка онаажып турар. Оюл бир кол чылдагыны чүтүр-бүрү малдарын колданар азы-биле ажарынын, кемчеринин, кадрларыннын, семиртиринин зоотехниктиги аргаларын чедир ажыглавайн турарында. Ол талазы-биле демиселди партия, совет, көдө ажыл-агый ажылдакчылары кошпак, чорудуш турарын пленум демдегезен.

Колхозтарнын малы, илаыгы шээр малы кышкы үедө Улуг-Хемниң ол-бо талааларында Орта-Хем, Кудлуг-Хем, Кара-Туруг, Чинге, Сарыг-Хөл, Шапчы болгаш еске-даа берт дагаларыг черлерде кыштагалар турар болганда ол черлерге мал чөми сөөртүп чедирерине бергелер чыл бүрүдө таварып турар. Кышкы үедө тракторларын болгаш еске-даа техниканы ол черлерге чедирин алгаш, чылын ачаа мал чөмнүн хойу-биле белеткээрин өөрениш көөрүп санаа берген аштер демдегелер турган. Ол ышкаа кыштагаларда калжыларнын шынарын экижидеринче кичээлге салырынын чугулазын айткан.

Малдын баш санын өстүрерине болгаш оюл продуктулуун бедидерине оюл ускаанын экижидери кол рольдугу. Бу айтырыг районда дыка четпес шийтпирлеттинип турарын пленум демдегезен. Эрткен чылын колхозтар хойну тарып боозадырынын планын күүсеткен. Нарын дүктүгү кылдыр хайнактаан хураганнарын тускай коданнарга ам-даа үспейн турар. Малдын кызыраар чоруну районда ам-даа узуткатынмаан.

Колхозтар өрткен чылын мал ажылынын продуктуларын бүдүреринин болгаш күрүнеге садарынын онаалгаларын күүсеткен. Мычалада мал ажылынын продуктуларын бүдүреринин чарыгдарлар ам-даа узуг хөвөр. Чижээ, 1 центнер азыти бүдүреринге 64,8 күш-хүнү азы 1 килограмм азыга 26,5 рубль; 1 центнер сүтке 10 күш-хүнү азы

327 рубль; 1 центнер дүкке 134 күш-хүнү азы 3365 рубль чарыглатынын турар.

Эт бүдүрерин көвүдериинге халаан, күш болгаш бора-тоолай ажыла-агытын моон сонгаар сайзырадырын практикалары чүгүлэ дээрин пленум демдегезен.

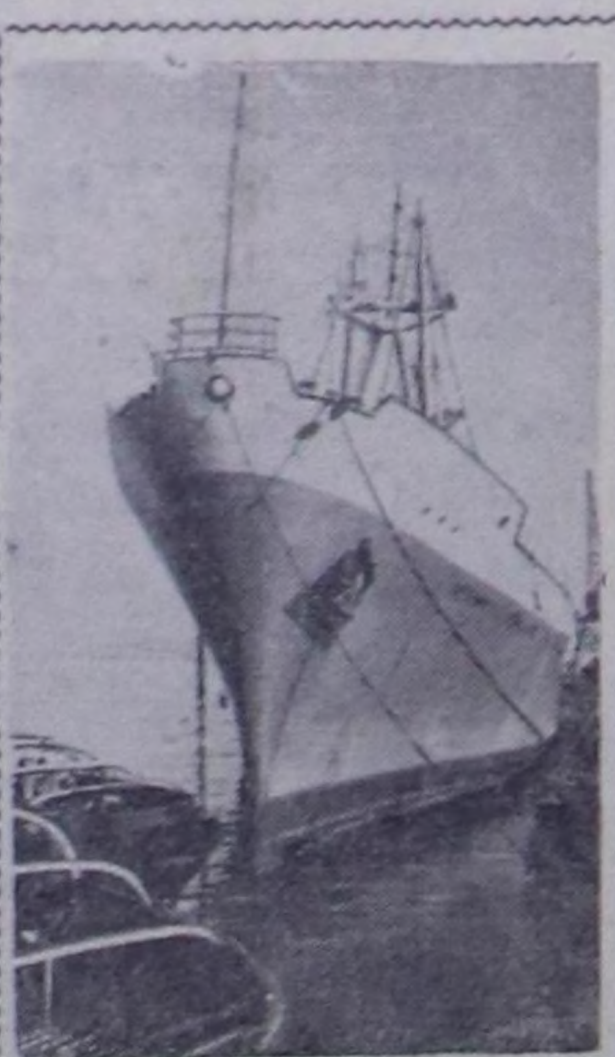
Эрткен чылын районунун колхозтары чакы тарылгага 2000 га черин удур андарып ажыглаан ажурунда тараа культурааларыннын дүжүлү 1958 чылдан чавыс болган. Ол ышкаа чугула культура болур кукуруза-агынын тарылгазын, чайгы ажаа-газынга агрохемияны чурумнарын хажытканында колхозтар гадаа ортумаа-биле чүглө 180 центнер ногаан массаны алган.

Районунун колхозтары өрткен чылдан бээр тракторларын болгаш көдө ажыл-агыйнын еске-даа техниканын четтери-биле садип алган болза-даа оларнын ажылгалы дыка четпес болуп турар. Чижээ, «Бурунгаар» болгаш «Найырал» колхозтарда тракторларыннын күжүн шанаакты азы тергелги айттар-биле кылып ап болур бичин сөөртүкчүлөргө кергелер, оларнын бүдүрүкчүлүгү ажыглавайн турар. «Бурунгаар» болгаш Ленин аттыг колхозтар механикаизатор кадрларын чогур өйүндө белет-кеп албаанында техниканын үрели чоруну көвүдөп, бүдүрүкчүлүгү куудулар турар.

Бо чылдың тарылазынга белет-кеп база багай. Колхозтарда 72 тракторлардан чүглө 40 тракторлар сөөттинген. Тараа культурааларыннын үреништерин ургаа-даа болза оюл арылашынын улуг хожудаашканын чорудуп турар. «Найырал» колхоз ол ажылы чөглө чаа эгелер кирген.

Көдө ажыл-агыйны хөгжүдүрерине Чаа-Хөл районунун девишкери көчүрт таарымчалыг. Соруга болза ол аргаларын болгаш курлавырларын бүрүн ажыглаарында болуп турар.

М. НАВАА-САРЫГ,
«Шынын» корреспондентизи.

Кара далайнын пароход ажыл-агынын флотунга ажыглаар «Ленин» комсомол деп чаа суднону Херсонун заводунга тургускан. Ол судно Одесса портуна-да бодуну баштайгы чоруну кууну мурну чарында чүдүртүп ап турары.

Фото А. Фатеевни.
СЭТА-нын фотохрониказы.

Москва область Люберецк районда Дзержинский аттыг колхозта 5 муң дагаалар кирер чаа, механикаизаттынган кажанын туткан.

Оюл мурунда норма эсуугар бир дөрбөчкүн метрге 6 дагаа онаажыр ажурлуг турган, а бо чаа, механикаизаттынган кажыда 10 кыс дагаалар турар апарган. 5 муң кыс дагааларнын кажыда-а ам агар таарымшыркымы, бүс-биле одалга, асест-ментиден кылган хоалайгыштарым сугарыкчылар, кыштын кыска хүнүн уздыр тускай херелдер үндүрер лампалар бар. Ол ышкаа дагаалар боттары чөмөн-нор саваларын кылган. Ону неде-ляда бир удаа дагаа чөми-биле додулар.

Бо бүгү күш ажылдакчыларынын күш-ажылын чингедиң, анаа чарыгдаларын дыка кызырган. Механизациянын түнөөдөр 5 муң дагааларын чыгыс-ла кижилер азырап аргалып болган.

Чурукта: Дзержинский аттыг колхозтун күш кажанынын ишти. Кургаг, төктүп турар дагаа чөмин ургаа сава көстүп тур.

Фото О. Кузьминни.
СЭТА-нын фотохрониказы.

Малчыннарнын хүлээлгелери

100 өшкүдөн 170 анай

Бодун колхозумга беш чылда мал кадарып, нийтинин малынын баш санын көвүдерири дээр бүгү мүжүмүн салып, чаш төлүн менди доруктуруп келдим.

Бисте тус черини өшкүлери ангор ускааны хуналар-биле хайнакташтырар анык холга алдынмай, ала-чаагарлап чоруп турар. Оюл ажурунда өшкүлериң ускаа экижидер, бээр продукцияны эвез болуп турар. Колхозта ангор ускааны хайнактарында эки хуналарын өстүрүп албайн турар. Ангор ускааны бистин дагылы оदारларымыска өстүрери көнчүг таарымчалыг.

Мээң коданыма 362 өшкү бар. Оларнын арасында эрткен чылын төртүтүнгөн анайларын 40 кирези ангор ускааны.

СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунун шийтпирлерин амыдыралга боттандырар соруга-биле бо чылын төрүүр 100 өшкү бүрүзүндөн 170 анайны намгалап алырымын хүлээдим.

О. КОҢГАР,

Сүт-Хөл районунун «Алда-Маалар» колхозунун малчыны.

Чеди чылдың ийги чылында

Чөөн-Хемчик районунун Сталин аттыг көдө ажыл-агый артелини малчыныр чеди чыл планынын ийги чылында бедиткен хүлээлгелерин ап турарлар. Хойжу С. Доржу бо чылын төрүүр 100 хойдан 120 хураганын, хой бүрүзүндөн 2,5 кг дүктү, Сат Бадарчы 100 хойдан 130 хураганын, бир хойдан-на 3,2 кг

дүктү алырын хүлээген.

Ол ышкаа колхозтун сүт-бараан фермазынын анык санаачылары Т. Кара-Сал, С. Күзөнмаа, И. Бек, К. Серенмаа күш-ажылы бүдүрүкчүлүгүн бедидип тургаш, инек бүрүзүндөн 1500—2000 кг сүттү саап алырын хүлээген.

С. АЙХОО,

Пизг чүткүлдөр

Сеткил-сагышты хайныктырып, сорук кирип турар өөрүчүт чаа-чаа медээлер, болушкуннар-биле эгелен чеди чылдың ийги чылы — 1960 чылда бодунуң хамаарышкан участкага улам эки ажылап, нийти херекке күш-ажылы үлүң кирерине Тес-Хем районунун колхозтарынын анык малчыныр база шийтпирлээр.

СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунун болгаш ССРЭ-ниң Дээди Советинин IV сессиязынын материалдарын танышкан хууралдарга, беседаларга мурунда эскертпейин чоран анык малчынар бо-ла илдерге үнүп көөп, анык чүректин чабыштыг өстөрүн чугаалап, бедиткен хүлээлгелерин ап, оларны күүседиш шырдаарын бадтыкп турарлар.

— Мээң өг-бүдөм эрткен чылдың ноябрьда колхозтун бир кодан сагбас инектерин малдары-биле хүлээп алган. Комсомолчулар, аныктар бистер мал ажылынга хол тутчуп ажылдар, хоочун малчынырнын дуржулазын өөрениш ап, оларын салгаар ажурлуг бис. Мал ажылынга чаа өзүп олурар анык күштер негеттинип турар. СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунун доктаалында мал ажылынын талазы-биле айткан соругаларын боттандырырынга илдекейлик киржири бистин аныктарын дөрт хүлээлгелер болур. Мычанга менде быжылгаан 180 инектерин кыштан хүр ажырышаан, төрүүр 120 инектин бызааларын менди

өстүрүп алыр мен — деп, Ленин аттыг колхозтун В. Шынаа участкага инек кадарчымы комсомолчу Лископ Дойду Пленумунун материалдарын танышкан хууралга чугаалаан. Бо дөрге анык оолдун чон мурунга бедик хүлээлгелер баштайгы чугааландыр. Суурда чурттап, мал ажылынга киришпейн турар аныктар анаа адааргавас аргажык болган.

«Ак-Эрик» колхозтун төвүнге болган хой кижилеринин хууралга ССРЭ-ниң Дээди Советинин IV сессиязынын материалдарын танышкан хууралга комсомолчу А. Сүрүнтин чугаалааны болга: — 1959 чылда 272 хойдун хураганын бүрүн доруктуруп, хой бүрүзүндөн 2 кг ажыг дүктү кыргып алган мен. Мычанга мээң хойжу өг-бүдөм 1960 чылда 330 төрүүр хойлардан 350 хураганын алыр, хой санында 2,2 кг дүктү кыргып деп шийтпирлээм.

Индыг чижектиг бедиткен хүлээлгелерин ол колхозтун анык хойжулары Хөвөндөй, Солаан-оол, Дагаа олар баа алганнар. Улуг-Күзөгнүң төп сүт-бараан фермазынын мурнакчы санаачыны комсомолчу Лаймы Ямаа инек бүрүзүндөн 1350 литр сүттү саап алырын, хайдактап саган инектерин бызааларын сагбас инектерге чыгыштырып ажирерин хүлээген.

О. МАНДАРЫЙ,

«Шынын» корреспондентизи.

Хойжунуң ажылы

Бай-Тайга районунун Сталин аттыг көдө ажыл-агый артелинде Салчак Чүдүм мурнакчы малчынырнын бирээси. Ол бодунуң ажылынга кызымаккай болгаш бүгү күжүн иштинин малын баш санын өстүрери дээр, оюл продуктулуун бедидери дээр берип келген. Оюл күш-ажылын үнөлөп көргөш, колхоз баштар чери оюл радиоприёмник-биле шанаан. Ол ышкаа Чүдүм СЭКП обкомунун болгаш облкүүсөмунун Хүндүлө бижиктери-биле каш удаа шапкыткан.

Амгы үедө малчын Чинге-Даг деп черде кыштап турар. Оюл коданында 400 ажыг баш хой эки ажаалгада болгаш хайгаарала. Хойжу бодунуң күжү-биле эрткен чылын 400 хой болгаш 300 хураган кирер 2 кажанын тулуп, 16 тонна ситенин белет-кеп алган.

Эш Чүдүм бо чылын 100 хой бүрүзүндөн-не 120 хураганын, бир хойдан-на 2 кг дүктү алырын хүлээген.

Х. НАРА-ООЛ,

Чаш малды менди алыр дээр

«УТКА 25 чылы» совхозтун хойжуу Д. Сарыгай 12 чыл дургузунда хой кадарып келген. Бо аразында оон өстүргөн хонун саны чеди муң ашкан.

Хойжунуң коданында хойлары ам массалыг оолдап эгелен. Чоокку хүнерине чедир төрөөн 46 хойдан 48 хураганын алган. Бо чылын 100 хой бүрүзүндөн 105 хураганын алыр, хой санында 2 кг дүктү кыргып дээр демисежиң турар.

Н. ШИВИТ-ООЛ,

Хойжунуң сөзү

Чеди чыл планынын ийги чылында бистин областың колхозтарынын, совхозтарынын малчыныр бедиткен социалисттик хүлээлгелерин ап турарлар.

Малчынырнын ол бедик дүрүлүшкүндөн Мөңгүн-Тайганың хойжуу Д. Очур хожудан калбас деп шийтпирлээм. Ол 1960 чылда төрүүр 100 хой бүрүзүндөн 121 хураганын, бөдүн дүктү хой бүрүзүндөн 1 кг 650 грамм дүктү алган.

Төрүтүнгөн хураган бүрүзүн менди камгалап ап, алдарлы хойжу Лопсаңчатын үгелерин эсуугар чамдык хойлары чылын хөгүлөдөп тургаш, мындыг бедик көргүзүгүчү чедип алыр деп эш Очур шийтпирлээм.

Н. КУРЕҢ-ООЛ,

ПАРТИЯ ӨӨРЕДИЛГЕЗИНИҢ ИДЕЙ-ПОЛИТИКТИГ ДЕНЕЛИН БЕДИДЕР

Политиктиг билин бедидип турарлар

«Амгы үеңиң байдалында партия пропагандазынын соругаларынын дугайында СЭКП ТК-ның доктаалына дүүштүр Бай-Тайга районунун «Мурнакчы» колхозунда партия организациа партия өөрөдилгезинге бодунуң кичээлгеини улам-на күш-тедирип турар. Мында СЭКП төөгүзү өөрениринин бөлүмүндө болгаш политшколада партия, совет болгаш колхоз активтеринден, көдө ил-теалигенинин иштинден 31 ажыг дынакчылар доктаамал өөрениш келген.

Ол бөлүмүнү болгаш школаның

кичээл чорудар черлери стол, сандык, чырыкты болгаш еске-даа херекселери-биле эки хандыртылган, оларнын кичээлдер өөрөдилге чылын эгезинден бээр 10 ажыг катап болтулап турар.

Хой чылда башкылап келген дуржулгалык пропаганда иш С. Майны СЭКП төөгүзүн башкылап темаларына көргүзүп материалдарын үндүрүп ажылап база бодунуң беседаларына областың, районун амшарыларын холбаштырып турар. Ол бөлүмүнүн дынакчыларынын барык нуруузун илдекейлик өөрениш келген. Илаыгы аштер Шожут-оол, Чабла-оол, Чондан, Балдан, Сундуй-оол болгаш еске-даа инспектерин анымчалык кылып, өрткен темалар талазы-биле айтырыларын шын харылап турар. Ол ышкаа политшколада аштер Сарыг-оол, Арагаач, Бойду ышкаа еске-даа дынакчыларын өөрөдилге онза чүткүлдүүн база демдегелер херек.

Оюл-биле кады кичээлдерин чылдаган чокка үер чамдык дынакчыларын барын айтпайн эрттип болбас. Илаыгы механлизаторлар Бичиш, Х. Оолак, тудуг бригадирин Санчы-оол, мал эжелгезинин ажылдакчылары Дас-оол, Шойдан, салыг ажылдакчысы Булуттун кичээлдерин үскүлөп турганнар.

С. ШЫДЫРАА,

Бөлүмүмүң амылын сегидер

Ол-ла районунун «Найырал» колхозта партия организациа бо өөрөдилге чылын эгезинде партия төөгүзүн, көдө ажыл-агыйнын тоңдаргай экономиказын өөрениш бөлүмүмүн болгаш политшколанын организациап тургусканын. Оларнын кичээлдер өрткен чылдың төнчүзүндө 3—5 удаа болулаан. Мычала-даа бо чылдың эгезинден бээр чыгыс-даа бөлүмүнүн кичээл чоруйайн келген.

Колхоз төвүндө тоңдаргай экономика өөрениш бөлүмүнүн пропагандаштер аштер Очур-оол, Сөгөмөй олар

кичээл чорудар эелчөөн дутуржуп албаанында дынакчылар патнына хүнерде кичээл болур черге оларны манап чадааш, тарап турганнар. Мында партия төөгүзүн өөрениш бөлүмүнүн пропагандаш эш Доитан боду кичээлдерге келбейн турган. № 1 сүт-бараан фермазында политшколанын кичээлдерин пропагандаш эш Сур-оолдун командирвокаланын-дан узуктеглиган. Индыг чылда-даган-биле Дөң-Терек суурда политшколанын кичээлдерге база чоруйайн турар.

СЭКП ТК-нын партия пропагандазынын соругаларынын дугайында үндүргөн доктаалына дүүштүр партия чырыдышымынын бөлүмүмүмүн ажылын катап сегидерине кичээлгеини күш-тедирерин партбюро секретары эш Седип, СЭКП райкомунун пропаганда болгаш агитация килдининин өргөлекчи эш Сиприг-оол олардан дынакчылар негеп турар.

Х. САМДАНЧАП,

Дуржулгалык пропагандист

Улуг-Хем районунун Ленин аттыг колхозта партия төөгүзү өөрениринин бөлүмүндө колхоз удурткучулары, партбюро кемжитерин баштаан шунту 21 дынакчылар өөренип турар. Бөлүмүнүн кичээлдер өөрөдилге чылын эгезинден бээр 10 ажыг удаа болуп келген, дынакчылар кичээлдерге организациап кээп турарлар.

Мында пропагандаш СЭКП райкомунун ажылдакчысы эш Д. Чондан ам ийи чыл ажылдап турар. Бодунуң беседаларын дынакчыларга бидинтип кылдыр чорударынга ол чаңдыккан. Кичээлдер эгелээр мурнуңа өрткен темалар талазы-биле айтырыларын үргүчү салып, дынакчыларга онаалгаларын эзелчек асырап берип турар.

Бөлүмүнүн дынакчылары партия төөгүзүн өөренири-биле чергелешти СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунун шийтпирлерин «Амгы үеңиң байда-

лынга партия пропагандазынын соругаларынын дугайында» СЭКП ТК-ның доктаалы болгаш ССРЭ-ниң Дээди Советинин IV сессиязынга эш Н. С. Хрущевтун илеткелни база өөрениш келген.

Боттарынын политиктиг денешин бедидер дээр чүткүлдү чоруну илеретип, салдыган айтырылгаларга тода болгаш шын харыларын берип турар аштер Кара-оол, Дамба Уйнук, Седип-Балчы, Даваа, Тойлуг-оол ышкаа дынакчылар болгуче хей.

Оюл-биле кады кичээлде үер, оон шаңгидан оозалдар Н. Белек, А. Шывак, И. Сендир-оол ышкаа чамдык дынакчыларын башы база демдегелер херек.

Н. ДОРЖУНАЙ,

Кичээл үстүп көрбөзөн

Чаа-Хөл районунун Ленин аттыг колхозунда политэкономика өөрениш бөлүмү эрткен өөрөдилге чылында тургустунган. Ам ында партия, комсомол болгаш колхоз активтеринин иштинден 23 кижилер хаара туттулган. Бөлүмүнүн кичээлдерге неделада ийи удаа болуп турар. Бо өөрөдилге чылында оон кичээлдер 20 удаа болуп өрткөлөөн. Дынакчыларын кол нуруузун кичээлдерге көөп турарлар.

Ол бөлүмүнүн пропагандаш эш Чамбал-оол темаларга эки белеттенип, бодунуң беседаларын областың, районун колхозтарынын амыдыралына шын холбаштырып келгел.

Дынакчылар СЭКП-ниң ХХ, ХХI сессияларынын шийтпирлерин, ССРЭ-ниң Дээди Советинин III сессиязынын түнөөдөрүн, эш Н. С. Хрущевтун АКШ-ка аян-чорунун дугайында материалдарын өөренип доосканнар. Олар ам СЭКП ТК-ның декабрь Пленумунун материалдарын, ССРЭ-ниң Дээди Советинин IV сессиязынга эш Н. С. Хрущевтун илеткелни чедишкенин өөренип турар.

С. СОТНАМ

Күш-ажылчы сорук киришкени

СЭКП Топ Комитетинин декабрь Пленумунун шийтпирин Эрон районунун ажылы чоннары калбак таппышыаан, оюл амыдыралга боттандырырынга чүткүлдү ажылдап турар. Ол чугула документинин пропагандалаар талазы-биле партия райком чамдык организациаг хемчеглерин ап чоруткан: баштайгы бергега чугаалашкан, районун харысагалыг ажылдакчыларынын сургаалдагы хуралын кылган; оюл колхозтарга, бүдүрүлге болгаш албан организациа черлеринге барып, мында партия, совет активке даалып, таныдыла ажылын бүгү черлерге калбартып эгелен.

Бо аразында районга иштинин-биле 73 кезек черге хууралар, митингилер болган, анаа 140 ажыг кижилер ажыл-ишке холбаккан санааларын берген. Чеди чылдың баштайгы чылыннын чедишкенин быжылгашыаан, ийги — 1960 чылда онза бедик көргүзүлгелерин болурунга чон тодаргай, улам бедиткен хүлээлгелерин илеретип турар.

«Коммунизмче орук» колхозтун колхозчулары чылдың планын бүгү оваалгаларын ийи айлар бурунгаар күүседири хүлээген, тудуг бригаданын бызаачылары планын ноябрь 1-де күүсеткен, пландан ажыр 5 чуртталга байжынарын ажылаа-га киирерин хүлээген.

Колхозтун малчыныр төрүүр 100 баш малга хамаарыштыр 110 хураганын, 100 бызааларын өстүрүп доруктурар, хой бүрүзүндөн 2,3 кг дүктү, инектен-не 1200 кг сүттү алырын хүлээген. Күрүнеге сүт белеткээринин 2 чыл планын күүседи, дүк бүдүрерин өрткен чылга узур 30 хуу, а сүт бүдүрерин — 40 хуу көвүдөп өрткөп саалдынган.

Колхозчуларын ол бүгү патриотчу чоруну анаа чугаа эвес. Олар хамыктын мурунда боттарынын күжүн, аргаларын, ажылап болур курлавырын санап көргөн, боттук болгаш үндешинин. Илаыгы чамдык малчынар, чижээ, Луясаа-Дамж төрүүр чүс хойдан 150 хураганын, а Шириндин биле Эрин олар кайны-даа 160 хураганнарын алырын илереткен.</

МАЛ КЫСТАГЛАДЫШКЫНЫН—

малчын бүрүзүнүн кичээнгейинин төвүнгө тургузар

Ала-чаягаарлаашкынның айтыры кылдыр көрүп турар

СЭКП ТК-ның декабрь Пленуму малдын баш санын өстүрөр, ооп продуктуууц бедидер талазы-биле тодаргай хемчеглерни айткан.

Ол хемчеглерни боттарында бүгү колхозтар болгаш совхозтар мал кыштагладышкынын эки организастаар, малдың уксаазын экижидер, оң «мур чоруну-биле демиседди күштөлдүрөр керек.

Мындз турбүзе Барыш-Хемчик районда «Совет Тынанц 5 чымы» колхозтуц баштаар чери (даргазы эш Чудум, парторг эш Коча) мал кыштагладышкынын ала-чаягаарлаашкынын айтыры кылдыр көрүп, очо чугула кичээнгей салбайн турар.

Сиген болгаш силос белеткээр планын колхоз ажыр күөсеткен. Иччалза-даа сигенни хайгааралын, оң чаргыдалынны планын чогуур үезинде тургуспаанымдан чер кара турда-ла колхозчуларның хузуунда болгаш колхозтуц Алаакча турган малы сигенниц барык-ка колдуун төчөгөл чиген.

— Мээн каларып турар хураган ирчигештерин денгиде талазы-биле баксырал, харын-даа чамдыктары одага беэин четпестеп турар. Оларын азыраар сиген, сула-биле колхоз хандырабайн кели — деп хойжу эш Чалыптың хомудул турары кончуг шын. Бо дугайында колхоз даргазы эш Чудумге чугаалаарга, «биастер иртерг азыраарас биз, оларын азыраар сиген чок-тур, харын-даа чаш мал азыраарында чедиптештир, бир эвас арп-лоруп «мур болза мен харылаар мен, харылаар дээш колхоз бажыга олурдуу-даа алган, харылаар-даа мез» — деп оң мезгеренип турары кончуг таарымча чок.

Чугула хураган ирчигештерин сиген, сула-биле хандырабайн турар бе дээрге, оон апгыла хойжулар Каракпаннын, Успунун, Агабанын, молдурга каларың Докшутун өздөндө тудум чедер сиген-даа, килограмм сула-даа чок болуп турары керечи чок.

— Бир эвас хар улуг, чудагар кыш болза бо малды чык ажырын алары берге, амдымында кыштын байдалы чугуер-дир, моон сонгаар чүкү болуп ийи — деп комунитар Докшутун санын чован чугаалап олурары кымны-даа дувүртпес аргажак.

О. Шынааже кичээнгей салза чогуур

Ленин аттыг колхозтуц О. Шынааже фермалы район төвүндө 103 километр, а колхозтан 85 километр черде турар. Бизда 18 муң ажыг баш малды малдап турар 47 малчын өргөөгер болгаш элээн хой тускай артемингер бар. Бо хире улуг фермага кичиниң-даа, малдың өмнөлдө салбырларын база садымын болгаш чывар бажынын чүгүн-даа мурунда дерип тургузгаш, чоңуң негеделени хандыраар ужурау турган.

Кизи өмнөгезиниң салбырында үш өрүнү белеткээш, азыркы кижилерин чыттырып өмнөөр дугайында даалганы районун удурутур органны район өмнөгезинде болгаш колхоз баштаар черинге шагда-ла берген. Иччалозко ол мынчага чедир күөсеттимеен, харын мырцай оон септелгези кылдырмаанымдан ам шууг халдыган. Кизи өмнөгезиниң салбырынын өргөлөкчизи эш Байыр-оол араан кижилерин боңуңчү туртаар бажынында хулээп ам турар. Оң ужурунда араан кижилер боттарынын өглеринде чыгылаар. Чамдык кижилер азыркы бергедеш, район өмнөгезинде чоруур ужурга таварып турар. Чижээ, хамааты Сөөрөн азыркы бергедеш, район өмнөгезинде кел чораш, аас-кежиң чок байдалга таварышкан.

Божуур илер база-ла боттарынын өглеринде божуур таварылгач бар. Эмнөлдө салбырының өргөлөкчизи эш Байыр-оол чоңуң кадмынын дугайында кандың-даа сагыны салбас, аалдар кезин, анаа-ла хонук, хуң эртинин чоруутун чоң чугаалап турар. Эмнөлдөгө божуур дээш көжүп келген кижилер беэин экинчи бажынынын чамдык өглеринде божуу турда, эш Байыр-оол ол өглерде беэин кирбес дээрин илер хомудул чугаалап олургутулар.

Фермада чывар бажың чок укурдун мында ажылдап турар колхозчулар, тускай артемингер чывар бажына чуңмайп турар. Културма-массалык ажылар чоруур, хурага кылдыр, кино көөр чок. Ферманың ажылдакчылары чурттаарында таарыштыр кылдырмаан, соок бакмынарда чурттап турарлар.

Мында мал өмнөгезиниң салбыры база чок, оон турган черинде кижилер чурттап турар. Мал экинчилер эмнерин боттарының бажынында, урут-ларынын араанында, ажык черде калгалап турар.

Бир эвас О. Шынааже кедээ ма-

Чаш мал калалары кылдырмаан. Чаа төртүтүнген чаш хураганнарны каларчылар боттарынын өглеринде тудуп, азырап турар. Маңаа чижек кылдыр хойжу Баңчымын көргүзүп болур. Оң өө соок, ону кара-сазын-биле калттып каан. 30 хой төрөөн, оон хураганнарны боңуңчу өнөңчү бир чартымы узуктеп алган мында сыммарлаштырып турар. Хойжуңуц кадарган доо уксаазын экижидер меринотар. Чаа төртүтүнгө хураганнардан 3 хураган өлгөн. Өлгөнниң чыдагааны сооктан, доктаамал эвас чегерилгеден болган. Мындз шын эвас азырашкыннан Агабанын хураганнарны база өлүп эгелөөн.

Малчынарның амдырал чурттагалымын чогуур кичээнгей салбайн турар. Чуртталга бажынын чок. Хойжу Каракпанның чурттап олурар өө чер одаг-биле дөмөйлөөн.

Сүт саалдазын көвүдөдир

Танды районда «Тиллеге» совхозтуц саанчылары чеди чыдың баштайгы чымында сүт саалдазын оң муруну чылдымыдан көвүдеткен. Иччангаш совхоз күртүөгө сүт саалдазын планын 107 хуу күөсеткен.

Совхозтуң дээр саанчымы О. Анай-көө өрткөн чымын боңуңга быжыт-

жир, анаа чүгүлө чөм изилип ижер деп болур.

Чаш малдың өлүп эгелөөнүңө үдүр хемчег ап, малды сиген-биле дүргөн хандыраар дугайында айтырып тургузарга, эш Чудум — ол дээрге мал амчынның хөсөө-дир, орунджөөн ан алгаш, оларын араанымга барып чытсын, харын-даа ол өлгүзгөн малды төлөп берипер — деп чарбыттынын турар.

Бо колхозтуң мал кыштагладышкынында бир четпестерини чайладыр талазы-биле колхоз баштаар чери, партия организациязы дарый хемчег алары чугула. Колхоз даргазы эш Чудумун аасыраар, сөгдөөр сөс дүзө мен дээр, кылдыр ажылды хуңуң даарталдыр чоруунга малчынар таарыммайн турар.

О. МААДЫР.

Четпестерни чайладыр

Чөөн-Хемчик районун «Кымыл тарачын» колхозунун малчынары 12 муң 880 баш малды 37 кезек коданында ажаап турар. Малдын хой кезиниң байдалы багай эвас. Мындз даа болза, чамдык коданында ажаалаа суурааш, мал арыйп баксырал, 2000 баш мал ам турум азыраалз.

Кадарчы Дегиниң коданында 9 молдурга өлгөн, оон өске каларчылардан база 17 молдурга хораян. Мал азырынга үдүр демисел кош-как. Мал экинчилер Хеймер-оол, Кок-кыс, Банныа малчынарда кончуг эвас багып, чүгүлө өлгөн малдын актынын тургузарында өлжөжин турар. Колхоз баштаар чери ажык чок дээш мал өми салды албаан.

Шээр мал массалым-биле өлдөп эгелөөн киреинде, дүңө кажаз ишти чырылар лампалар, фонарлар болгаш керосин-биле мынчага чедир хандыртылган. Малдың үчөт-өтчө-

ду сандаргай, төрөөн шээр малдын чаш төлүңуң тускай дайды дөмдөлдө кылдынмайп келген. Чамдык хойжулар коданында чөжө хой хураганнамын тодаргай билбес болгулаан. Зоотехник Достай-оол, мал бригаданынч бригадирин Сангыр-оол малчынар-биле ажылды кош-как тургузан ужурунда, бо үстүңдө четпестерини үңүп турарымың бир чылдыгааны мында.

Колхоз чоккока чедир-ле саар инектерни силос-биле чегерейбиң келген. Иччангаш инектерни сүдү эваскаан, 2 сараат сигенин шууг орота алысхан, мал чеминин рациону тургузтулман. Хөндөртей кедээ Советтинг чач эрткен сезоныңа мал кыштагладышкынында четпестерин дарый чайладыр дугайында шийит-тир хүдөөн алган. Оон күвөөлөдө дээш ам шыңгың демисижир ужуру-

О. ИМЫЖАА.

Моол Арат Республиканың Убсу-Нур аймааның бистинг обласка чораян партия ажылдакчыларымың беш кизи составтыг болуу Каа-Хем районун Ленин аттыг колхозуңа база чораян. Олар колхоз будурулгенин кол чертери-биле таныжып, муракчылар-биле ужуражып, оларнын ажылың дуржугааны бесезалажып, найыралдык чыгыг сөөстерин солчуп турганнар.

Чурунта: колхозтуң септелге мастерказаның муракчы тракторист А. Такталга Моолдуң Убсу-Нур аймааның Завхан сумуңда партия эге организациязынын секретары Ихамхунуң «Совет болгаш Моол найыралдык нийтилели» деп дөмдөкти тыпысып турары.

Фото С. Феонтистовтуу.

УЛУГ-ХЕМНИЦ ИЙИ КОЛХОЗУНДА ТАРЫЛГАГА БЕЛЕТКЕЛ „ЧОДУРАА“ КОЛХОЗТА

Улуг-Хем районун «Чодураа» кедээ ажык-агыл артели бо чымын тарылга шөлүң 2670 гектар чедир кабартыр. Колхозтуң хөвү ажылдакчылары болгаш механизаторлары чаксы хөвү ажылдарына эки белеткелдиг ужуражып дээш чамдык хемчеглерни чорууп турар.

Бо чылдымы тарылгазынга херектээр 470 тонна үрезиннерни эки шынарлыг арыглап дооскан. Ияңы-буру марсалыг 7 трактор, 13 сельхоз, 30 илир, 2 дүшүнүк болгаш өске-даа кожудла машиналары бүрүн септелгинген. Септелгедө 14 механизаторлар хаара туттунган. Механизаторлардан Ч. Чондан, Т. Кабанов, Д. Сарыг-оол болгаш өскелер-даа септелгени эки шынарлыг чоруудуп, хун норманын 110 — 125 хуу күөсетип туралар.

С. ЧАЛЗЫП.

ЖДАНОВ АТТЫГ КОЛХОЗТА

Улуг-Хем районун Жданов аттыг колхозунда чаксы тарылгага белетке барык-ла чоруттуганы турар.

Колхоз баштаар чери бо дугайында кандың-даа шийитириң хемчег албайн турар. Эрткен чылдың дудуңунуң шын үзөлдү мынчага чедир кылдынмаан. Тарааны колхозчуларга болгаш механизаторларга күш-хуңун барымызалабайн берип турар. Ол ишкан Биче-Арттын хөвү турлаанда 20 ажыг тонна таралга үчөгүң Кочураа база колхозтуң агроному Борисов кичээнгей салбайн барганында ук тарааны колхозтуң чымызы болгаш колхозчуларынң малы үрөп чигген болгаш колхозка когарал чедирген. Бо дугайын ким харылаашы мынчага чедир билдинмес. Ол ишкан колхозчуларга акша авансымын 3—4 ай иштинде берейбиң, ону узаамдыктырып турары шын эвас.

Б. ХОВАЛЫГ.

Хойжу бе азы аңчы бе

Чая-Хөл районун Ленин аттыг колхозуңуң хойжуу эш Дамчай 300 ажыг төрүүр хойларын кадарып турар. 1959 чылдың төңгүзүнде колхозка чыл өтөлдү кылып эгелөөн-биле хойбаштыр Дамчайнын кадарында хойларын санаарга, 10 хой чок болган. Ол ишкан комунитар Дадарыкпайнын коданында 3 хой тудуан.

Бо хойлар канчак барганын олар шууг билбес болганнар. Бадарып турган хойларын ончалаас кижилерни калды харысалгалыг хойжулар дээр болор.

Ияңыгы Дамчайнын бөзүлүг хой кадарын чораны ховар көстүр. Чамдыкта оң хойлары ээн чоруур. Чүгүлө кежээ кажаалаар үедө хой хавырган кизи болур, а кажаалаарда хойларының оңча-мөңгизин айырлап турары ам илдеп-дир.

Чамдымай ол чагааны бизжирге арта херегалеп, СЭКП Чаа-Хөл райкомунга үш каттап каап, «мөңгө дузалап көрүңер» деп алаң кымып-ла туруп берген. Райком ажылдакчылары Чамдымайның илдыг медделгели каймы хире шыпчыл деп чүвени өөрениң көрүп, дыка далашпайн турганы база-ла шын. Ол райкомче чүгүртүп тургаш-ла, кедээде чамдык чымып калган кижилерге суудур номчул, араан кижилерге хурум кылып, соктап каан өзү далазымы болгаш үнүш бүрүзүн «эм» чүвө деп берип, база-ла медделгелин турган. Чижээ, редакцияга чагааны бизжи кааш, Чаа-Хөлдүң Ак-Хелче калжы, ала Монгуш Осур деп кижини «өмнөө», өңгө сап салып, хамык аш-чөм кылдырып чып, баш титирип, арагалааш, суудур номчуп берген дээш бир өшкү болгаш 25 рубль алган. Оон чоруткап, сөк хайган каарга шыкаш, Толаан Иргил-оолдуң бичини уруу араан черге баргаш, ол уругуну «өмнөө» турган. Оң сөөлүг түңгүлө чүк болган дээрге — ол урут өлүп калган.

Чамдымайнын солунда чагаанымың «мен хүрөөни кадымы» дээн. Херек кырында ол чүг дээрге, «ша-жының өзү-чүрумун сагылаш, ону үрөп, арага-лары ижиң, агбай-хөөгөт стурп, амтың-биле ас-дык хул-чарылаан-да, харын ноабр биле декабрь айларда Чадаана хүрөөниңгө ийи каттап чораш, «аш хонук иштинде чүкүлдүү-биле хамык «кем-нүгүдүн» бурганын мурунуга мөргүп турган.

Моол-биле чөргөлөшпөр, Чамды-

„Думчуу“ тыртык күдээ

— Огулусту ам-на кизи кылып каар хуңувүс келген-дир — деп, ашаа аажок амрап хөөрөөн. — Уругуларымын арны-даа чазылган болор.

— Хөрөөмге шыжап-ла чордум ийиң, иччалза-даа адамы кизи баштай чүү дээр ирги дөш мыттанайн чораш мен—деп, калай бала өөрөөн-ниден үнү бедип, ашаан дөткөөн.

Херек бо хире билдине бергенде, чүгө мзыртынар болор. Удатпаанда ада-не, доругул-төрөледер чыгылаш, Куулар Колхоз-оол биле Ооржак К-ның салым-чолуңуң каттышканы куду дужуур, байырап эрттиргенер. Аас-кежини күзөөн алгың-йөөрөл куттуулуп-ла турган:

— Ажы-ишке кежээ болуңуң,

Ажы-төлү көвөй болуңуң!

— Назылааже, кырыгыже

Найыралдыг чурттазынар!..

Күзөөн күзөп, салган сагыш иш-каш чурттаарын Куулар Колхоз-оол чылдыгааннарга даңгырагалап шага-ла болган.

Ияңкымал-даа, ияңкымал-ла, баштайгы үедө Колхоз-оол эр-ле турган: аас-өскөке эвилден-каа, алган кадайың ияңк-даа.

Ийи чылдың иүүрү болуп турда, Колхоз-оолдун ада-незин амдырал айым-биле бөүдүрэн Чөөн-Хемчик районун Чыргакыга көөп чурттап берген. Аныяк өг-бүлө база олардан чарылаан.

Чыргакыга келген соонда-ла аныяк эриниң ажы-чаны шууг өскерилген. Клуб өргөлөкчизи албан-чукалдык-даа аларган. Бажынында-ла орбастаан, барган чери-даа ты-вылабын баргылаар. Кадайын мырнай тоовастай берген.

«Эзулук чурталга» база-ла үр болбаан. Беш ай болганда-ла күзөөниң «думчуу» тыртылгын эгелөөн.

Колхоз-оолта иштиң сааттын ийгиңи кадайы ам азартк саарган. Бо үздө да эрини чараш, чаагай «аажымын» да Чыргакыда өмнөлдө пунктүзүң-да С. ияңкынны берген.

Куулар Колхоз-оолдун ам чүвү кылдырын номчуку баш үдүр биллип каап болур: катан-ла ада-незинден «йөөрөл» дилээр, оң соонда база «думчуу» тыртылгыр чадавас.

Эки ажы-чаң болза, эки-ле, ону кым-даа мактаар апаар. А. Куулар Колхоз-оолдун кым-даа мактаваар бир эвас өргин эш оон ам-даа хал-бактынискар болза, хой-нийти бир анык көөр апаар. Чүгө дээрге бо — сеткилин ышкыткан, арың мят чокталган кизи-дир.

Н. ДОРМУ. Х. СОТЛАЕВ.

Авыяастыг Чамдыылай хелиң

1959 чылдың октябрьның 6-да үнүң «Шынаа» Чадаана хүрөөниң улуг ламаны чорай Төлөш Чамдымайнын «Сарыг шажыңдан кезде чарыдымы» деп чагаанын берданы болгай. Бизда Чамдымай «Шажынын суртаалымың хоразыны дугайы менө билдинип, чоңуң иштинде чорууп турар ажык улам тодаргай болуп, чоңуң биллиң-даа улам өзүп турары — бо бүгү мени хүрөөдөн өспаскыраткан, хүрөөгө барбабайн берген мен. Шажынын нийтиңде ажык чогуң, харын улаустан медерелин төөредип турарым медереп билгини — оон кезээ-мөңгө-биле чарырымымы шийитирле чылдаган ол болган» деп бизжөө. Ол чагаанын мындыг сөөстер-биле дооскан: «Чоңуң чөптүг негеделериң адербишкан, ак сеткилдиг хамааты болурумжу ажыл-амы-дыралым-биле бүтүрөдир мен».

Оон бээр шөөлдү-ла үө эрттэн. Иччалозко, Чамдымайны чуртталганын кандыг хуу-салымын канчакар шийин алчың ирги дээш, оон-биле чугаалашкыры-биле Чаа-Хөл районуң Кара-Тал суурунга чедип келдиң.

Чамдымай колхозчу дунмазымын бажынында чурттап турар болду. Менжелешеп, таакпалажып олурар: — Силер сарыг шажыңдан кезээ-мөңгөде чарылаң-ла кизи болгай силер, — деп чугаавыс чаа-ла эгелөөн чоруваста, Чамдымай ону үе шаап:

— Чок-чок, мен шажын чүгүлөгөндө чарылбаан мен, стүктүгү кизи мен, — деп мынчың.

Бистер-даа кайгай-ла бердиңиз. Ам чүү болган чөор, бо кижиниң болуңуң хонугуң үжүң салган чагааны редакцияга бар-ла болгай. Мынчанга, мывылай айтырдымың.

— А силер шажыңдан чарыдымың деп, солунга медделеп бизжөөн болгай силер, ону ам кандыг анык билди ужурулук чөор?

— Ол-да чартыгы болган-дыр, мен ол орта ужурга таварышкан, бичини чазыпкан барган-дыр мен — деп мыңгың.

— Кандыг ужурул, чүү ужурула? Ким силерни илдыг чагааны солунга бизжиринче албадамкың? — деп айтырдымың.

— Чок, мени кым-даа албадалаан, аргажотуң кырында мөңгө кылган чазым-дыр, мен бурган-шажыңга ам-даа чүдүп олурар кизи мен, — дилдиң.

Бистер ам-на биллип кадымың бистин мурувүста мөчгиң, авыяастыг лама хөсөөр олур. Иччангаш, оң бизжөөн чагааны база катан эки номчаша, ол чагаа парлаттынган соонда Чамдымай кандыг байдалдыг чурттап турганың деп айтырыларын сонугуран көөрүвүсе-ле, оон армын-иүүрү богу катан ажыткымың келди. Ону бистер оңуң номчулугу-га чугаалап берөөл.

Сөөлүг үедө шажыңга удур суртаал ажылы кабарып, ол суртаалдыг салдары бүгү сүзүктү кижилерге өң идегалдиг эм ишкан дээш, ламаларың болгаш хамзырың мөчгө-хуурмак, харын-даа чамдык хорай-чоруктарың хой-нийти сойгастап эгелей берге, а бирги ээлдөгө Чадаана «хүрөөниң» баштын Төлөш Чамдымайның овузуңуң чоруктарың илередип, ону харымы-салгага кирер дугайында негеделер үнүп кээр орта, Чамдымай оон чайлап алды арга-биле солунга чагаа бизжи, «сарыг-шажыңдан кезде чарыдымы» деп авыластап кааны ам илерөөн. Чамдымайнын солунда бизжөөн чагаанында «Чоңуң чөптүг негеделериң адербишкан...» деп сөөстерин ол чорук та-

лайның амдырал-төгүзүн база каттап көөргө солун болуп турар.

— Харынар кайжа? — деп Чамдымайлаң айтырдымың.

— Мээң харым адаан четкен кизи мен — дилдиң.

— Паспортурда-даа, бодуңуң кадың солунга 1912 чылда төртүтүнген кизи мен деп бизжөөниң чүү ийик — деп сагындырдымың.

Чамдымай мөчгиң туттура бөөргө, мыды берген, дер-бузу төктүп, «дугузон бот» дээн ишкан, «мында база чазыпкан-дыр мен, а докумен-тими кедээ Совет будап каан чүвөө» деп арга чадарда харылай-дыр. Чамдымайның харын будап турар чылдыгааны чыл дээрге, мурунуга солунга ол анык назымын иштинде шажын өрмөкчип чедип алыр үези чок турган, ол хирезинде-ле хүрөөниң башчыгымы араган деп айтып каарга, өске ламаларын арныла элөөн аддарык болур арга-биле ам көөп харын немер эгелей берген.

Шынында Чамдымай 1921 чылда, 9 харлында Ак-Тал хүрөөниң барып маймылашпаш, анаа чүгүлө хуурак ат чедип турда-ла, чон хааны хүрөөлерни 1929 чылда хаап каан болгай. Оон Чамдымай ашкылы чөр дилеп, Улуг-Хем паролдотууниң (өргөтүлгө) 1930 чылдан 1939 чылга чедир бакешиштеп ажылдап тура айда-ла 180 акша ал турган. Ол үедө илдыг шажынын кожуун даргазы ам турган. Паролдотуо хадганырга жүжүр Чамдымай Чиге-Калтык барып алдын казып эгелөөн. Баш чык иштинде казын уургайыңа, ажылдаш, оон-даа орулгалыг «чын» ажыл дилеп, Чаа-Хөл райпоңуңуң столоваяныга болгаш пекарныныга кирип алган. Хайдыр чижнең чорук чүңү кылбас дээр ийик, элөөн бооп чорда-ла Чамдымайнын самгыдакчы дээш эдиң-чазар черге чоруткап.

Он черге Чамдымай Чадаана «хүрөө» ламалар чыгып турарын дыңнай тыртып алган, ам мурун-дагы шажыңчы мергешини саптып келгеш, аскын туттуңуп турган. Ияңар баарың-даа шийитилеп алган. 1948 чылда Чамдымай хүрөөгө лама болуп, «хелин» сампарлап олурдувас. Аныяк хелиң бурганга чүткүлдү-биле тейлөп, стүзүктү кижилерниң херегелин илдеп келиңи кончуг «хандырың» эгелөөн. Чамдымайнын илдепкейин көргөш, ламалар оон удаткан чок Чадаана дуганынын өргөлөкчизинге олуртуп алганнар. «Эрге-дужаал, эт-хөргөлдө маңы хонуму» деп Чамдымай дораан биллип каан. Хүрөөгө он-он баш малды, хой муң акшаны чондан мөчөлөп аларыңга Чамдымай база шыптып киришкен, а ону чарыглап, боңуңуң херегелиңге ажылаан кизи база-ла Чамдымай.

Чамдымайнын хүрөө баштап алган үдүлгезин турган чүдүлдерин номчулугуң билер болгай. Ону маңа баянталаан-даа херөө чок.

Чамдымайнын ат-алдары чон ортузуңга буржаптан, оң салдарында чүткүлүлөр эвөөжөй бөөрге, «хүрөө» ламалары ону дүргөн-не үндүр сымырпыканнар.

АКЫ-ДУНМА СОЦИАЛИСТИГ ЧУРТТАРДА

Үлетпүрлүг чаа район

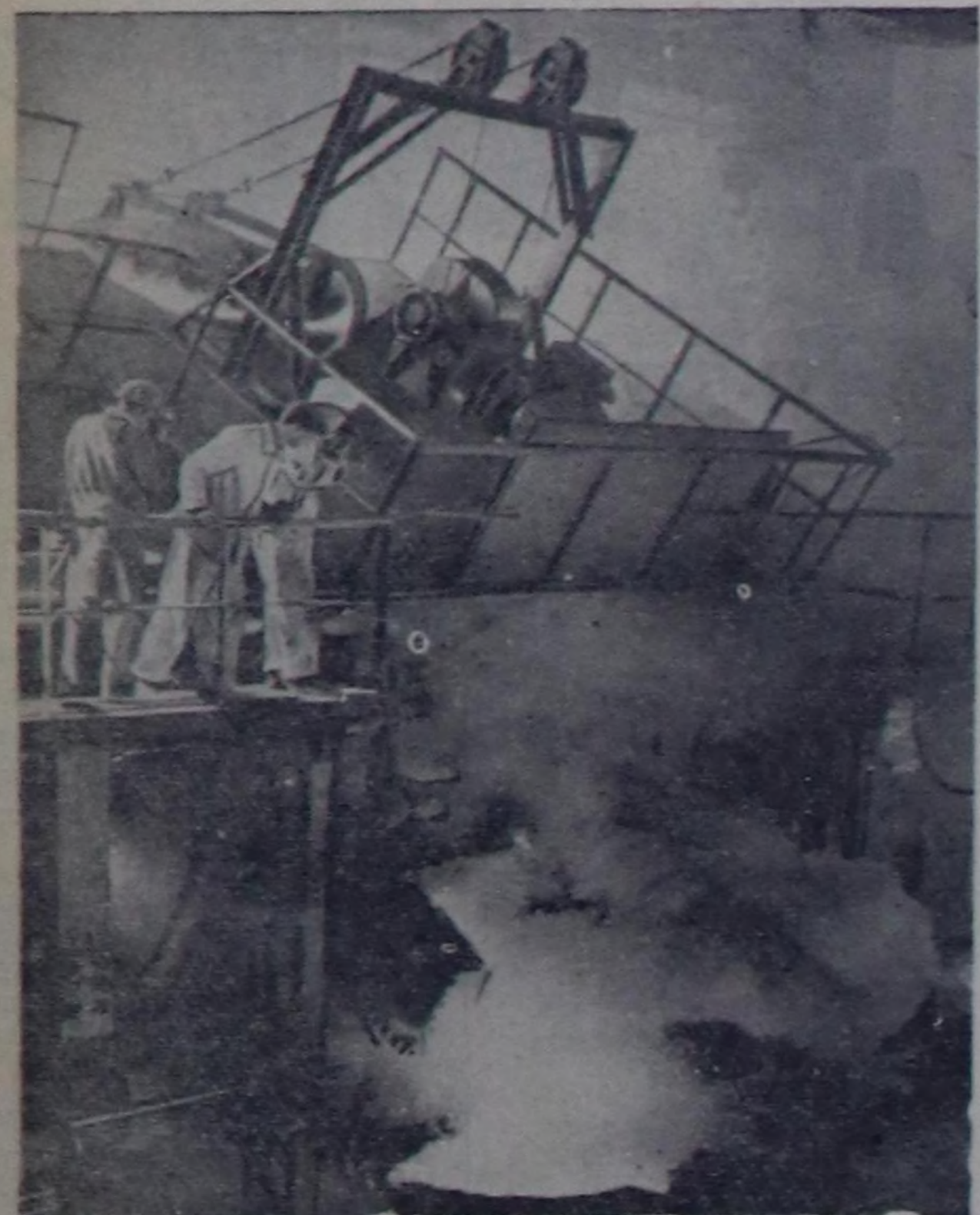
Котовице — Үетүү Силезияның найысмалы болгаш оңу долганыр үлүг үлетпүр төптөрү: Свентохлоуице, Нови-Бытом, Гливице, Забже, Хожув, Бендзин, Домброва-Гурнича, Сосновец, Мысловице туурар, оларын арасын чыгла демир оруктар эвес, харын база трамвай шугумнары харылаштырып турар, ол үлетпүр төптөрү поляктарның чогаарал-биле чугаалажып турары ышкыш, Польша Улус Республиканың «индустриалдык чүрөө» болуп турар.

Котовице — Рыбниктин чаагыл оруу-биле машина малпап орган. Үлетпүр бүүрүлгөлери ыштар артында ажыталы берген турар. Баштай ыштар, а оңу даразында эмин көстүп келир. Бөйдүс кижини омакшымды эгелээр. Ол дээрге ногаан Силезия-дыр.

Мында, чурттуң муруну чүгүнде чурумалдык чараш тейлерниң арасында шөйлөгөн Истшембеде—Здрий курорттуң чогууда аажок хөй хөмүр даш чыдар чаа черлерин польша геологтар тыпкан. Оларның санагаларын өзүлгээр алырга, чериниң иштинде 8,5 миллиард тонна «кара алын» бар, оңу хөй кезини коктадыр хөмүр даш бооп турар. Польша-да РОВ деп хураангай-биле адап турар чаа үлетпүрлүк район—Рыбниктин хөмүр даш бассейни мынаар тыптып келген. Оңу ажур-дузазы хүн келген тудум-на өзүп турар.

Чурттуң металлургия болгаш химия үлетпүрүне чүгула негеттинип турар коктадыр хөмүр даштын тм-чыкынын талазы-биле ол чоокку кезин үеде кол бааза болу берген турар. Пашан өзүлгээр манча тос шахталар-ны тудары көрдүнгөн. Оларның дөртүнүң тууду ам чоруп турар болгаш бо чылын ажыгалага кирер. «Мощеница» деп шахтаның тууду эгелзэн. Оңу чанында «Истшембе» шахтаның, оңу ичинде, Болзиславын уунда «Мшана» шахтаның көзүрүр машиналарының суургалары көстүп турар. Чыла төлүктүңе чедир Рыбниктин бүүү хөмүр даш бассейни хонукта-ла элзэн каш муң коктадыр хөмүр дашты, а 1965 чылда—хүн бүүрүде 50 муң тоннаны бөөри болур.

Рыбниктин хөмүр даш бассейнинде шахталарның тууду-биле кады чуртталга бажынаарының туудун база чорудуп турар. Оларның өг-бүлелерин санаарсак безин 50 муң хире дагжылар чаа шахталарга ажылаар алар болгаш он-он муң чаа квартиралар негеттинип турар. Оңу барымдалааш, Котовице воеводствонун улус совети «чуртталга туудунун делгеренгей программа»-зын ажылап кылган болгаш балылаан. Манча дөрт хоорайлар тургустунар. Пашан-биле айтылган тудугнуң кемчээли мурунда турган суур-жугаштар болгаш суурлар херек кырында оларның чүгле аттары артып каар кылдыр чаартына берген турар хире үлүг.

Корей Улус-Демократтыг Республика. Сонгу Хамген можда металлургияның Ким Чак аттыг заводунда миксерден шөй хайылырыңы.

Н. С. ХРУШЕВКА ЧАА ЧАЛАЛГАЛАР

ПАРИЖ. (СЭТА). ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелинин Даргазы Н. С. Хрущевтин Францияга алыч-чоруунун үезинде боттарыңче оңу чалаар күлелдин илереткен чаа-чаа француз хоорайларын парлапта дин-надып турар. Лонгавиль (Мерт болгаш Мозель департаментиниң) болгаш Севт-Максимен (Уаза департаментиниң) хоорайларын эрге-чагырга чөвүлелдери Совет Эшлелинден келир бедик алычкы боттарыңче чала-айырып турары шендирген деп «Юмани-те» солун билжэн.

Бельгияның ажылчы чоннарының бүгү-нитти ажал соксэдышкыны

БРЮССЕЛЬ. (СЭТА). Январның 29-та Бельгияга бүгү-нитиниң 24 шақтыг ажал соксэдышкыны болган. Оңу Бельгияның бүгү-нитти Федерацияны ажал төлевирин улаттырып, ажал байдалдарын экинчилериниң дугайында ажылчы чонуну негедезин деткири-биле организастаан.

Турцияның тараачынарның аар-бергө байдалда турары

СТАМБУЛ. (СЭТА). «Ким» дээр неделя санында үнер сеткүдү Турцияның тараачынарның байдалынын багырап дугайын билжээн. Сеткүдүдү билжээн болза: соңгу чылдарын дургузунда көдөзө ажыла-агыл болгаш үлетпүр продукцияларынын «креттериниң ден-дески эвес аарлашкыны болуп келген. Көдөзө ажыла-агыл чөпсектериниң «креттери 1950 чылдан бөр бо үеге чедир 4—10 катан улаткан. Оңу-биле кады чер ажимынын продукцияларын «креттери ийден эвеш катан өскөн.

Лондонга Кипр талазы-биле чугаала жыышкынарның буурап дүшкени

ЛОНДОН. СЭТА-ның корреспондентини Н. Туркатекоуң дамчытканы болза: Англияның даштыкы херектер министрлери Лайбдун, архиепископ Макариостун болгаш Кипрде турар чуртташкыларның башкыны Кучуктуң арасында Кипрде англи баазаларының дугайында ийи неделя дургузунда уругулаш чугаалажышкыны буурап дүшкени.

Италияның чонунуң саны

РИМ. (СЭТА). Парлалгага үнгөн саннар мөдөөлөр өзүлгээр алырга, 1959 чылдың ноябрь 30-ге чедир Италияның чонунуң саны 49.184 муң кижиге болган.

«Печияг сууруп чурттагычларына 1951 чыл утундурус чыл болган. Билчалда 79 өг-бүлелер чигенинишкинин болгаш чайгылачак чорукту ажал эрткен, партияны кыйгырып үлзөп алган болгаш ажыл-агыйның чорударынын коллективтиг хевирлеринче шилчинер деп шендиргеннер. Оон олардан эске тараачынар күчүдүр хемче агыл киткан чыткан дымрач кара суугар ышкыш, кооперативче шуужуп кирип турганнар. Ам 711 тараачын «г-бүлелер шуптузу» коллективтиг ажыл-агыйнын кижигүүнери.

Бо сес чылдарның дургузунда кооперативче кайгамчык өскерлишикинер болган. Кооперативтин туруп келгениниң баштайкы чылында оңу хуваашпас фондузү чүгө 50 муң лей (акша) болуп, оңу-биле чүгө-ле каш саныг шарыларын салып ал болуп турган. Ам ол азда мында оңу-ле чедир өскөн. Эрткен чылын күрүңге 75 вагон кызыл-тасы, 70 вагон кукурузаны, 80 вагон чигир сөкээлзаны болгаш өске-даа хөй-хөй продукцияны саткан.

А кижилер, нитиниң күш-ажылы оларнын канчаар көрүп турары, оларнын чачылдары, үездери канчаар өскериленилгө? Бүгү-ле чүгө-ле о доран бүдө бербэени шын: эгелзиде дуржула-даа чок турган, баш уду көрдүңмзөн бөргөөл-даа таварышкылаан. Суурну кездилер кылаштан, ажылга үнеринче кижилерин бүүрөдир ажур коммунистерге хаая эвес таварышкы тургузган.

Кипрге хамаарышпас чорукту тыпсырыны хуулазын узадыр деп коргузуушкун-даа, Кипрге 8 миллион фунт стерлинг акшаның дузаламчызын бөз деп алаашкын-даа Англияга дузалайын барган. Билчынга чугаалажышкыны январь 28-те ара соксаткан.

Макариос биле Кучук Кипрге эеп чедер бергениниң соонда дугурулган чедип алырында «дыка-та таарымчалыг арга» бар дээринге илгер турарын Англияның даштыкы херектер министрствозу илереткен. Билчалда-даа чугаалажышкынылар ам мунгашталган болгаш англи санналарын бо байдык-биле хулээп алыр чорук шын эвес дээрзи тодарагай апарган.

Демисел үргүчүлөп турар ДАМАСК. (СЭТА). Оманник имамнын Дамаскыда төлээлекчииниң оман улустун англи эжелекчилерге уду демиселдин үргүчүлөп турарынын дугайында медегеленин «Аль-вахда» солун парлаан. Медегелде диннадып турары болза, оман партизаннар эрткен неделяда Ибра девискэринде англи шериг лагеринче халдашкын кылгаш, дыка хөй саныг боо-чөпсектерин хунаап алганнар. Англичаннардан 15 кижиге өлгөн болгаш 14 кижиге балгыланган. Оманчылардан ийи кижиге өлгөн болгаш үч кижиге балгыланган. Чокта чаа Бахла девискэринге оман партизаннарның салып каан минааларында дөрт англи шериг машиналары чаштын калганнар.

Алжирде дайым чорудуушкуну БАИР. (СЭТА). Алжириниң национал-хосталгалыг шериниң Дөдди команддалынын январь 21-ден 24-не чедир үенчү дургузунда дайым чорудуушкуну дугайында медегелениң чугаалап турары болза, национал-хосталгалыг шеригниң кезектери элзэн каш халдашкынарнын кылган болгаш ийи улуг тула-чуушкуннарга киржил, дыка хөй кеделерини кылганнар.

Доминикан диктатор дендеп турар НЬЮ-ПОРК. (СЭТА). Доминикан республиканың диктатору Трухильо соңгу үеде өлүктүчү корум-чурум чөпчү чок бүгү-ле кижилерге уду араанлыг чорун күштелдирген. Ассоциатед пресс агентилени медегелен турары болза, чүгө 2 хүнундү дургузунда Сюлад-Трухильога 1.500 кижини тудуп хоруттаан, жожауларга база дыка хөй кижилерин туткан. Бо хүннерде чок төрели кара-бажымнаптап ындыг өг-бүлө Доминикан республикада чок деп Вашингтонда көрүп турарын Юнайтед Пресс Интернешнл агентилениң корреспондентин билжээн.

Ханыг үүлгединкилер чоруттунуп турда-ла, диктаторнуң корум-чурумна таарымчас чоруктар улам улагдып турар деп ол-ла агентилениң медегелени медегелзэн.

Добруджа суурда

Совет Эвилелинге болгаш Болгария-же чораш көзрин бистиң күш-ажыла эр ынакшылым коллективчилеринске чөпшөөрениң нити хурадан дилээр деп турар бис деп Н. Влазун чугаалаан. Олар бистиң кожаларымыстан ажыкты хөй чүгүрүлгөн өөренип ал болур. Чорудуунуң бүгү чарыгдаларын ажыл-агый болдуна хулээп алыр.

Некулае Влазун шаанда хөйжү болуп, кулактарга хөдөкчөпчөп чораш кижиге-дыр. Шаанда хөйжү чораш Влазунтуң бодалы болгаш санын салышкын хөй: билчалда-даа ол чалгыс-ла мында күрүңгө дугайын бөдөл чорудуу: ажыл-агый оон-даа артык бөжөк-кан, а кижилерин амыдыралы калдырылган болгаш соуну болган турар төлөдө, чуну кылза чогуруура деп бо-ла. Коллективчилер Н. Влазунтуң күрүңгениниң төлөп-биле үнелеп көрүшкөн, оңу боттарының даргазы кылдыр Ургүлүчү катал сонуп ап турарлар.

Печиялтын хевир-шичизини солдатууну турар. Улуг сонгаларыг болгаш террастарыг, демир азы черешча-биле шыпка чаа бажынып туттунуп турар. Суурнуң төүндө улус советиниң шеверин, шиник бажыны, культура бажыны, универсалдыг магазин, столовая бар, суур электржигитинген болгаш радио-жуттуганы.

Эргенин-не школага чоруп турар уругуларны өткүт үнери суурнуң кулукчуларында динналып келир. Ада-нелери оларны өөрүшкүлү-биле үдөп турарлар. Өөрүчүк болбайн канчаар, чүгө дээрге, кажан олар школа назамыг тургаш, чакы чылыг хүнерин келирин манал, бүгү кыштын дургузунда чыгыс хөйлелинг, суугу чанында дегеленип оура хүнээр турган шаг-ге дедир эеп кербес кылдыр амыр берген.

Чаа, достуг амыдыралдык чашы үеин ол, Добруджа суурда база чедип келген.

А. ЖИГУЛЕВ.

«Култура бажыныга бир кеже аажок хөй кижилер чымданган. Коллективтиг көдөзө ажыл-агыйның даргазы Некулае Влазун Совет Эвилелинге чораш көргөн, билген чүгүддериниң дугайын тайылбырлап берген. Москвада болгаш Киевте көдөзө ажыл-агый делгелелеринге румын төлөөлөр чуну көргөни, көдөзө ажыл-агыйның совет ажыл-инжилерин тарааны, сүтү болгаш эрти бүдүрү талазы-биле кандыг кайгамчык чедешкинериниң чедип ап турар дугайын ол оңу хандыкшыла-биле чугаалап турган.

Партия организастыгына болгаш коллективтиг көдөзө ажыл-агыйның баштаар черинге сүмөлөшкөш, чылыг дүрдүңүрүңү чуртталга бажынаарынын туудун база чорудуп турар. Оларның өг-бүлелерин санаарсак безин 50 муң хире дагжылар чаа шахталарга ажылаар алар болгаш он-он муң чаа квартиралар негеттинип турар. Оңу барымдалааш, Котовице воеводствонун улус совети «чуртталга туудунун делгеренгей программа»-зын ажылап кылган болгаш балылаан. Манча дөрт хоорайлар тургустунар. Пашан-биле айтылган тудугнуң кемчээли мурунда турган суур-жугаштар болгаш суурлар херек кырында оларның чүгле аттары артып каар кылдыр чаартына берген турар хире үлүг.

Истшембе дээрге бичин сууржу-жуга тургандың амы үенчү улуг хоорай болу бөөри. Хөмүр даштын ыкы, хөмүр, доозуну четпес эмирлерин болгаш чагай климаттыг бол доң, тейлг районга 60 муң кижиге чуртаарына таарыштып кылган шахтер суурларынын комплексин тургустунар. «Истшембе», «Мощеница», «Павловице», «Зофовка» шах-

В. КУЗНЕЦОВ.

«АМЫ-ТЫНЫ АЛДЫНГАН САЛГАКЧЫЛАР» КИНО

Бөгүңү Ленинград. Кыз-кыз чараш бажынар хажылаан делгем кулукчулар-биле чүс-чүс машиналар шуужуп чоруп турар. Кулукчуларда каас-шиник кеттинген, каткы-хөгүдү кижилер. Ол кижилерин аразынды аяныг болгаш бөдүүн кылдыр кеттиген, улагды берзе-даа көрүштүр болгаш чараш тырайлыг хөдөөжөн көстүп чоруур. Оңу төлөпгөт хевир болгаш депутат демдөе улустуң анаа бедик хүндүктелин болгаш бүүрүлгөн баш удуу-ла өскөгөн турар.

Чүү индыг кижил ол? Оңу дугайын кино-чурук көрүктүлгөргө чугаалап эгелээр. «Калың-дожун 1941 чыл. Ленинградтын кырынга «кас» демдектиг ухар-хемерлер уда-дараа көстүп кээп, бомбард кулак уюк кылдыр сымтайып бадып, чаштымын бажынарнын үргөдгөн калган Анныя хөдөөжөн олампан манпап олар. Демир орук чорудуу чыгаан. Анаа уткуштур далайым эр халып келир. Салым-чолун катыштырып алган ийи кижиниң чарыкшымын өмнүчү бе. Далайым фронтке чоруп тура ынак кадын Антонинанын өң соөлгү катал ошкшап, арай боорды диттип чугаалаар: «Уругулар чокла кончу-дур бис...»

Улуг Ленинград хоорайына — төрөөн хоорайында кыжынып келген немес фашистерге улур өкөзө-кылымы кыпкан Антонина база фронтке чоруптар. Өөрү-биле кады хоорай кыдымынга бар чорда, оңу дедир кыйгырып келир. Хөөвүн Смольный. Антонина Васильеваны шериг чөвүлелинге келжигүүн хулээп алган, оңу манавазын айтырыларын салгылаар: «Уругулардыг силер бе?!» — Уругуларым чок, уругулар ажаап билбес мен—деп, Антонина Васильева харылаар.

Билчалда-даа хоорай кыдымында лагерлерге тургаш дайын аймылында таваржы берген уругуларны амы-тынын камгалап алырын райкомунуң бөөрө келжигүүн Антонина Васильевана партиа дагыр. Амды чаз-ла тайыңг лагерлерге хөлөп, дыштанып турган уругуларын кырынга өдүм диргелип, оларнын кыйыныга бомбалар чаштып турар. Антонина Васильеваның уругуларын вагоннарга далаш-биле олуртуп турары көстүр. Немес парашютистер мырыңай-ла вагоннар чанынга кээп дүжүп турда, оларны бистиң шериглеринис узуткап эгелээр.

Чүгө совет кижилеринң кара кызыл күженишкиниң ачымында уругулар тыныг үнерлер. Демир орук шимчеп үнүртер. Он ийи хонук уругулашкан ырак оруктуң соонда уругулар Киров областа Супради деп суурга чедип келир. Ол черин колхозчулары база эки эвес чурттал турарлар, чүгө дээрге эр колхозчулар шупту фронтда болгаш чүгө хөдөөжөннөр ажыл-ишке чедипшес. Билчалда-даа колхозчулар бар турган аш-чемин уругуларга харам чокка берип турарлар.

Кинонун долчу утказы ындыг. Моспанлык Горький аттыг киностудиясы бо фильмин үндүргөн, ол уран чүүү коллективтиниң мергезилин көрүктүлгөргө база катал бадыт каан. Кинонун кол овуу-хевир Антонина Васильеваның ролон артист Р. Буркина бүүрүлдиг ойбан. Уругуларын ажал-чанын база тергини өзи көрүскенин демдегелезе чугула.

Бо кино-чуруктан чамдык уругуларның адаларынын болгаш Антонина Васильеваның ашааның фронтдан эеп келбейн барганын көрүктүлгөргө сөктелинден хомудап килезип көрүлөр.

Индыг аяны-биле, ол кино моон сонгаар ындыг өдүм-чидиңин дайынын болдурбас дөш демиселге улусту баш уду кыйгырып турар. «Амы-тыны алдынган салгакчыларның» кол утказы ындыг.

К. ИГИЛДЭЭР.

Областа АГААР БОЙДУСТУН байдалы
Бөгүн обласка шоолут эвес булуттарлыг, лар чагбас хүн болур. Хат кошкак. Агарнын температуразы: даглыг черлерге болгаш барын талмакы районнарга—17—22, чавыс черлерге—23—28, а Кызылга—24—26 градус соок.
Редатор Н. С. ШОЙГУ.
КИНОТЕАТРАЛГА
БӨГҮН
«ВЛКСМ-нин 30 чылы» (улуг залга): «Аныак өг-бүлө дугайында тоожу» («Повесть о молодогои») — 12, 2, 15, 4, 15, 6, 15, 8, 15, 10, 10 шактарда; «Хан иштинде кижиге» («Человек в футляре») — хүндүскүнүң 10 шакта.
«ВЛКСМ-нин 30 чылы» (биче залга): «Пучина» 3, 5, 7, 9 шактарда. «Каа-Хем»: «Оолдар» («Мальчик») — 10, 15, 1, 15, 3, 15, 5, 15 шактарга; «Капитан уруу» («Капитанская дочка») — 7, 15 шакта; «Кара-бажым отта» («Тюрьма в огне») — 9, 15 шакта.
«Восток»: «Иростонук оглу» («Сын Иростова») — 3, 15, 5, 15, 7, 15 шактарда; «Ынакшылы үнээр херек» («Любовью надо дорожить») — 9, 15 шакта.

